

Міністерство освіти і науки України
Дніпровський державний аграрно-економічний університет
Факультет обліку і фінансів
Кафедра фінансів, банківської справи та страхування

ДОПУСТИТИ ДО ЗАХИСТУ
В ЕКЗАМЕНАЦІЙНІЙ КОМІСІЇ:

Завідувачка кафедри,
д.е.н., проф.

_____ **Світлана ХАЛАТУР**
« ____ » _____ **2024 р.**

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на тему: Удосконалення фінансового відтворення основних засобів
сільськогосподарських підприємств в умовах невизначеності

Освітньо-професійна програма «Фінанси, банківська справа та страхування»
Спеціальність 072 «Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий
ринок»
Ступінь вищої освіти: Магістр

Здобувач

Катерина БЕЗГІНОВА

Науковий керівник,
к.е.н., доцент

Оксана ПАВЛЕНКО

Дніпро – 2024

ДНПРОВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ АГРАРНО-ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет: Обліку та фінансів

Кафедра: Фінансів, банківської справи та страхування

Освітньо-професійна програма: «Фінанси, банківська справа та страхування»

Спеціальність: 072 «Фінанси, банківська справа, страхування та фоновий ринок»

Ступінь вищої освіти: Магістр

З А Т В Е Р Д Ж У Ю

Зав. кафедри _____

« _____ » _____ 202_ р.

ЗАВДАННЯ

на підготовку кваліфікаційної роботи

_____ Безгінової Катерини Сергіївни _____

(прізвище, ім'я, по батькові)

1. Тема роботи: _____ Удосконалення фінансового відтворення основних засобів сільськогосподарських підприємств в умовах невизначеності _____

Науковий керівник: _____ к.е.н., доцент Оксана ПАВЛЕНКО _____

(прізвище, ім'я, по батькові, науковий ступінь, вчене звання)

затверджені наказом по ДДАЕУ від «09»жовтня 2024 року №3364 _____

2. Термін подання здобувачем роботи: «13» грудня 2024 року _____

3. Вихідні дані до роботи: фінансова та бухгалтерська звітність ТОВ «ЗАХІДАГРО» за 2019-2023 роки; наукова, методична, довідкова та навчальна література; Закони України та інші нормативні акти. _____

4. Зміст розрахунково-пояснювальної записки (перелік питань, які потрібно розробити)

1. Теоретичні засади фінансового відтворення основних засобів сільськогосподарських підприємств. 2. Результати діяльності та фінансове відтворення основних засобів у ТОВ «ЗАХІДАГРО». 3. Удосконалення фінансового відтворення основних засобів сільськогосподарського підприємства в умовах невизначеності. _____

5. Перелік графічного матеріалу (з точним зазначенням обов'язкових креслень)

1. Класифікація основних засобів. 2. Види фінансових ресурсів. 3. Показники оцінки стану основних засобів на підприємстві. 4. Види діяльності ТОВ «ЗАХІДАГРО». 5. Склад і структура товарної продукції в ТОВ «ЗАХІДАГРО». 6. Динаміка основних показників фінансових результатів агропідприємства у тис грн. 7. Ранжований ряд питомої ваги окремих видів продукції, %. 8. Динаміка складу та забезпеченості земельними угіддями ТОВ «ЗАХІДАГРО». 9. Динаміка основних і оборотних засобів, рівень забезпеченості та ефективність їх використання в ТОВ «ЗАХІДАГРО». 10. Динаміка трудових ресурсів та ефективність їх використання в ТОВ «ЗАХІДАГРО». 11. Основні показники виробничо-господарської діяльності ТОВ «ЗАХІДАГРО». 12. Горизонтальний аналіз необоротних активів балансу ТОВ «ЗАХІДАГРО» у 2019-2023 році, тис грн. 13. Горизонтальний аналіз оборотних активів балансу ТОВ «ЗАХІДАГРО» у 2019-2023 році, тис грн. 14. Вертикальний аналіз необоротних активів балансу ТОВ «ЗАХІДАГРО» у 2019-2023 році, тис грн. 15. Вертикальний аналіз оборотних активів балансу ТОВ «ЗАХІДАГРО» у 2019-2023 році, тис грн. 16. Структурне співвідношення активів ТОВ «ЗАХІДАГРО». 17. Структурне співвідношення пасивів ТОВ «ЗАХІДАГРО». 18. Аналіз ризику банкрутства ТОВ «ЗАХІДАГРО» на основі моделі О. О. Терещенко. 19. Комплексна (рейтингова)

оцінка фінансового стану ТОВ «ЗАХІДАГРО». 20. Методика аналізу ліквідності балансу підприємства. 21. Активи ТОВ «ЗАХІДАГРО» за ліквідністю у 2019-2023 рр., тис грн. 22. Пасиви ТОВ «ЗАХІДАГРО» за терміновістю оплати у 2019-2023 рр., тис грн. 23. Річне нарахування амортизації ТОВ «ЗАХІДАГРО», тис грн. 24. Розрахунок коефіцієнтів оцінки стану основних засобів ТОВ «ЗАХІДАГРО». 25. Показники ефективності використання основних фондів ТОВ «ЗАХІДАГРО». 26. Інтегральні показники ефективності використання основних засобів ТОВ «ЗАХІДАГРО». 27. Розподіл держпідтримки АПК на 2024 рік за напрямками. 28. Вихідна інформація для побудови економетричної моделі. 29. Значення функції ЛІНЕЙН. 30. Коефіцієнт еластичності. 31. Графік парної лінійної регресії. 32. Прогноз створений за допомогою економетричної моделі. 33. Джерела фінансового відтворення основних засобів ТОВ «ЗАХІДАГРО» за 2019-2023 рр., тис грн. 34. Приклад розрахунку відкладів у резервний капітал для ТОВ «ЗАХІДАГРО» за 2019-2023 рр., тис грн. 35. Амортизація ТОВ «ЗАХІДАГРО» за 2019-2023 рр., тис грн. 36. Ефективність капітальних вкладень ТОВ «ЗАХІДАГРО» за 2019-2023 рр., тис грн.

6. Консультанти розділів роботи

Розділ	Прізвище, ініціали та посада консультанта	Підпис, дата	
		завдання видав	завдання прийняв

7. Дата видачі завдання _____

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів кваліфікаційної роботи	Термін виконання етапів роботи	Примітка
1	Теоретичні засади фінансового відтворення основних засобів сільськогосподарських підприємств	21.09.2024	
2	Результати діяльності та фінансове відтворення основних засобів у ТОВ «ЗАХІДАГРО»	03.11.2024	
3	Удосконалення фінансового відтворення основних засобів сільськогосподарського підприємства в умовах невизначеності	10.12.2024	
4	Висновки і пропозиції	01.12.2024	
5	Оформлення роботи	06.12.2024	

Здобувач _____
(підпис)

Катерина БЕЗГІНОВА
(прізвище та ініціали)

Науковий керівник _____
(підпис)

Оксана ПАВЛЕНКО
(прізвище та ініціали)

ЗМІСТ

РЕФЕРАТ	6
ВСТУП	7
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ФІНАНСОВОГО ВІДТВОРЕННЯ ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ	11
1.1. Зміст, поняття та класифікація основних засобів сільськогосподарських підприємств	11
1.2. Класифікації та джерела фінансування основних засобів, що забезпечує їх відтворення	20
1.3. Методологія оцінки та забезпечення фінансового відтворення основних засобів сільськогосподарських підприємств в умовах невизначеності	26
Висновки до розділу 1	32
РОЗДІЛ 2. РЕЗУЛЬТАТИ ДІЯЛЬНОСТІ ТА ФІНАНСОВЕ ВІДТВОРЕННЯ ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ У ТОВ «ЗАХІДАГРО»	34
2.1. Організаційно-фінансова характеристика підприємства	34
2.2. Оцінка фінансового стану підприємства	47
2.3. Ефективність фінансового відтворення основних засобів на підприємстві в умовах невизначеності	63
Висновки до розділу 2	69
РОЗДІЛ 3 УДОСКОНАЛЕННЯ ФІНАНСОВОГО ВІДТВОРЕННЯ ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ СІЛЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ПІДПРИЄМСТВА В УМОВАХ НЕВИЗНАЧЕНОСТІ.....	71
3.1. Напрями вдосконалення фінансового відтворення основних	71

засобів сільськогосподарських підприємств в Україні

.....

3.2. Визначення стратегії фінансового відтворення основних засобів
для ТОВ «ЗАХІДАГРО»

.....

80

3.3. Економетричне моделювання фінансового забезпечення основних
засобів для ТОВ «ЗАХІДАГРО»

84

Висновки до розділу 3

101

ВИСНОВКИ І ПРОПОЗИЦІЇ

104

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

109

РЕФЕРАТ

Тема: «Удосконалення фінансового відтворення основних засобів сільськогосподарських підприємств в умовах невизначеності»

Дипломна робота магістра: 115 с., 8 рис., 28 табл., 60 літературних джерел.

Об'єкт дослідження: процес фінансового відтворення основних засобів сільськогосподарських підприємств в умовах сучасної економічної невизначеності.

Предмет дослідження: теоретико-методичні аспекти управління фінансовими результатами діяльності сільськогосподарських підприємств, зокрема, аналіз ефективності використання основних засобів та їх практичне втілення.

Метою дипломної роботи є аналіз та вдосконалення управління фінансовим відтворенням основних засобів на сільськогосподарських підприємствах для підвищення їхньої фінансової стійкості та адаптації до змін ринкових умов.

Методи дослідження: порівняльний аналіз, структурно-логічний аналіз, узагальнення, порівняння, порівняння статистичних характеристик, метод економічного ефекту.

Під час виконання роботи було визначено основні проблеми фінансового відтворення основних засобів на підприємстві, проаналізовано динаміку їх використання, оцінено ефективність капітальних вкладень та запропоновано заходи для удосконалення фінансового відтворення основних засобів і покращення фінансової стійкості.

Результати рекомендовані до впровадження в ТОВ «ЗАХІДАГРО» у м. Вашківці (Чернівецька область, Вижницький район).

КЛЮЧОВІ СЛОВА

ФІНАНСОВЕ ВІДТВОРЕННЯ, ОСНОВНІ ЗАСОБИ, СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКІ ПІДПРИЄМСТВА, ФІНАНСОВА СТІЙКІСТЬ.

KEYWORDS

FINANCIAL REPRODUCTION, FIXED ASSETS, AGRICULTURAL ENTERPRISES, FINANCIAL STABILITY.

ВСТУП

Сільське господарство є однією з основних галузей економіки України, тому відтворення основних засобів на підприємствах цієї галузі має велике значення для забезпечення сталого розвитку аграрного сектору. Однак, сучасні умови невизначеності, пов'язані зі змінами в ринкових умовах, інфляційними процесами та коливаннями валютного курсу, потребують нових підходів до фінансового забезпечення відтворення основних засобів. Це зумовлює необхідність розробки інноваційних рішень для забезпечення ефективного відтворення на тлі мінливого економічного середовища. У контексті російсько-української війни питання відтворення основних засобів сільськогосподарських підприємств стає ще більш нагальним. Окрім економічної невизначеності, підприємства аграрного сектору стикаються з руйнуванням інфраструктури, ризиками для фізичної безпеки працівників, втратами врожаїв і матеріальних засобів через воєнні дії. Важливо розробити механізми, що дозволяють забезпечити відновлення основних засобів і стабільне функціонування агропідприємств. Забезпечення безперервного відтворення основних засобів є критичним для підтримання стабільності та зростання аграрного сектору. Удосконалення механізмів фінансового відтворення основних засобів вимагає розробки нових підходів до управління інвестиціями, фінансовими ресурсами та ризиками.

Питання фінансового відтворення основних засобів агропідприємств в останній час вивчалось різними науковими фахівцями як Русов А. О., Скорба О. А., Моголова М. М., Єфімцева Л. О., Біляк Т. О., Заціпас М. С., Бержанір І. А., Кірдан О. П., Станіславчук Н. О., Гринь В. П., Костяк А. Л., Русан В. М. та інші [9, 11, 12, 37, 42, 43].

Метою дослідження є удосконалення механізмів фінансового відтворення основних засобів сільськогосподарських підприємств в умовах

невизначеності. Для досягнення поставленої мети передбачається виконання таких завдань:

1. Теоретичні засади фінансового відтворення основних засобів сільськогосподарських підприємств, а саме – зміст, поняття та класифікацію основних засобів агропідприємств, класифікацію та джерела фінансування, що забезпечує їх відтворення, методологію оцінки та забезпеченості фінансового стану сільськогосподарських підприємств в умовах невизначеності;

2. Результати діяльності та фінансове відтворення основних засобів у ТОВ «ЗАХІДАГРО», а саме – організаційно-фінансову характеристику підприємства, оцінку фінансового стану підприємства, ефективність фінансового відтворення основних засобів на підприємстві в умовах невизначеності;

3. Удосконалення фінансового відтворення основних засобів сільськогосподарського підприємства в умовах невизначеності, а саме – напрями вдосконалення фінансового відтворення основних засобів сільськогосподарських підприємств в Україні, визначення стратегії фінансового відтворення основних засобів для ТОВ «ЗАХІДАГРО», шляхи вдосконалення фінансового забезпечення основних засобів для ТОВ «ЗАХІДАГРО».

Об'єктом дослідження виступає процес фінансового відтворення основних засобів сільськогосподарських підприємств в умовах сучасної економічної невизначеності.

Предметом дослідження є теоретико-методичні аспекти управління фінансовими результатами діяльності сільськогосподарських підприємств, зокрема, аналіз ефективності використання основних засобів та їх практичне втілення.

Для досягнення поставленої мети було використано методи узагальнення (формування висновків щодо стану основних засобів і ефективності їх використання), абстрагування (розгляд теоретичних засад

фінансового відтворення основних засобів), аналізу (оцінка загального фінансового стану підприємства, аналіз показників ефективності використання основних засобів і джерел їх фінансування), балансового (визначення оптимального співвідношення джерел фінансування), синтезу (розробка рекомендацій для покращення управління основними засобами), інвестиційного аналізу (оцінка ефективності капітальних вкладень, включаючи розрахунок чистої теперішньої вартості та періоду окупності інвестицій), економіко-математичного моделювання (прогнозування динаміки залучення фінансових ресурсів для оновлення основних засобів). Табличне та графічне відображення результатів дослідження виконано за допомогою MS Excel.

Наукова новизна проведеного дослідження полягає в:

- узагальненні визначення поняття «фінансове відтворення основних засобів» та його значення для забезпечення стабільного розвитку сільськогосподарських підприємств;
- визначення подальшого розвитку теоретико-методичної основи оцінки ефективності використання основних засобів, зокрема з урахуванням впливу зовнішніх економічних чинників;
- удосконалено механізми залучення фінансових ресурсів для оновлення основних засобів, а також запропоновано економетричну модель взаємозв'язку амортизації та зносу та їх впливу на основні засоби підприємства.

Практична цінність отриманих результатів полягає у розробці конкретних рекомендацій та науковому обґрунтуванні підходів вдосконалення фінансового відтворення основних засобів для сільськогосподарських підприємств. Новизна дослідження полягає в розширенні теоретичних основ управління фінансовими ресурсами для відтворення основних засобів, а також у розробці практичних рекомендацій, які допомагають адаптувати діяльність підприємств до змінних умов ринку. В результаті дослідження були отримані нові теоретичні і практичні рекомендації щодо оптимізації управління фінансовими ресурсами для фінансового відтворення основних засобів підприємств.

Крім того, у дипломній роботі систематизовано та досліджено: фактори, що впливають на ефективність використання основних засобів; показники оцінки фінансової стійкості підприємств; методи оптимізації структури витрат і управління фінансовими ресурсами; вплив зношеності основних засобів на рентабельність і конкурентоспроможність підприємств; можливості застосування інвестиційних інструментів, таких як лізинг, для оновлення технічної бази; перспективи впровадження сучасних технологій у процес управління основними засобами.

Публікації. Основні положення роботи опубліковано фахову статтю «Удосконалення фінансового відтворення основних засобів сільськогосподарських підприємств в умовах невизначеності» в фаховому виданні «Агросвіт» (листопад, 2024).

Кваліфікаційна робота містить вступ, три розділи, висновки та пропозиції, додатки і список використаних джерел із 60 найменувань. Основний зміст роботи викладений на 115 сторінках друкованого тексту. Робота містить 28 таблиць, 8 рисунків, 17 формул.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ФІНАНСОВОГО ВІДТВОРЕННЯ ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ

1.1 Зміст, поняття та класифікація основних засобів сільськогосподарських підприємств

Основні засоби сільськогосподарських підприємств є активами, що забезпечують стабільне функціонування та розвиток виробництва. Вони включають нерухомі та рухомі активи, які використовуються для виробництва товарів або надання послуг протягом тривалого періоду. У сучасних умовах особлива увага приділяється їхній класифікації та ефективному управлінню, що дозволяє оптимізувати використання ресурсів і підвищити конкурентоспроможність підприємств.

Визначення поняття «Основні засоби» розглянуто за допомогою наказу Міністерства юстиції України «Про затвердження Національного положення (стандарту) бухгалтерського обліку 7 “Основні засоби”» від 27.04.2000 №92 та вітчизняних авторів.

«Основні засоби – матеріальні активи, які підприємство утримує з метою використання їх у процесі виробництва або постачання товарів, виконання робіт і надання послуг, здавання в оренду іншим особам або для здійснення адміністративних і соціально-культурних функцій, очікуваний строк корисного використання (експлуатації) яких більше одного року (або операційного циклу, якщо він довший за рік)» [1].

Також українські та зарубіжні автори можуть надати інші визначення основних засобів, таким чином І. Левадський визначає основні засоби як: «Основні засоби (ОЗ) – це матеріальні активи, які бюджетна установа понад рік утримує для досягнення мети та/або задоволення своїх потреб шляхом:

використання їх у виробництві чи діяльності; від час постачання товарів, виконаних робіт чи надання послуг; здавання в оренду іншим особам (юридичним чи фізичним)» [2].

О. О. Лелюк визначає основні засоби як: «Основні засоби – це засоби праці, що беруть участь у виробництві тривалий час (більше 365 днів), не змінюють своєї речовинної форми та переносять свою вартість на готову продукцію частинами, по мірі їх зносу (шляхом амортизаційних відрахувань)» [3, с. 18].

О. Івченко визначає основні засоби як: «Основні засоби – це один з видів майна, яке виступає як засоби роботи під час виготовлення товарів, здійснення робіт або надання послуг, а також майно, що є допоміжним під час керування діяльністю підприємства» [4].

Згідно з Міжнародними стандартами бухгалтерського обліку (МСБО 16), основні засоби включають такі елементи, як будівлі, машини, обладнання, транспортні засоби, земля та інші об'єкти, які використовуються для створення економічних вигод. В Україні облік основних засобів також регулюється національними стандартами бухгалтерського обліку (П(С)БО), що передбачає їхню оцінку за первісною або відновлювальною вартістю [1].

Основні засоби для сільськогосподарських підприємств – це довгострокові матеріальні активи, які використовуються в процесі виробництва сільськогосподарської продукції або надання послуг. Вони мають тривалий термін експлуатації, зазвичай більше одного року, і не підлягають швидкому зносу. До основних засобів сільськогосподарських підприємств належать:

- нерухомість: будівлі, склади, ангари, виробничі приміщення;
- техніка та обладнання: трактори, комбайни, сівалки, обладнання для переробки продукції;
- земельні ділянки, що використовуються для сільськогосподарського виробництва;

– інші активи: транспортні засоби, інструменти, водозабірні та іригаційні системи.

Існують певні критерії щодо визначення основних засобів, а саме:

- наявність амортизації;
- закріплення сільськогосподарським підприємством на праві власності оперативного управління чи господарського видання;
- перенесення вартості готової продукції;
- перевищення терміну використання даного майна більше ніж один операційний цикл або 12 місяців;
- матеріально-речовий характер майна.

Класифікацію основних засобів відтворену на рисунку 1.1 (Н. А. Рапацький):

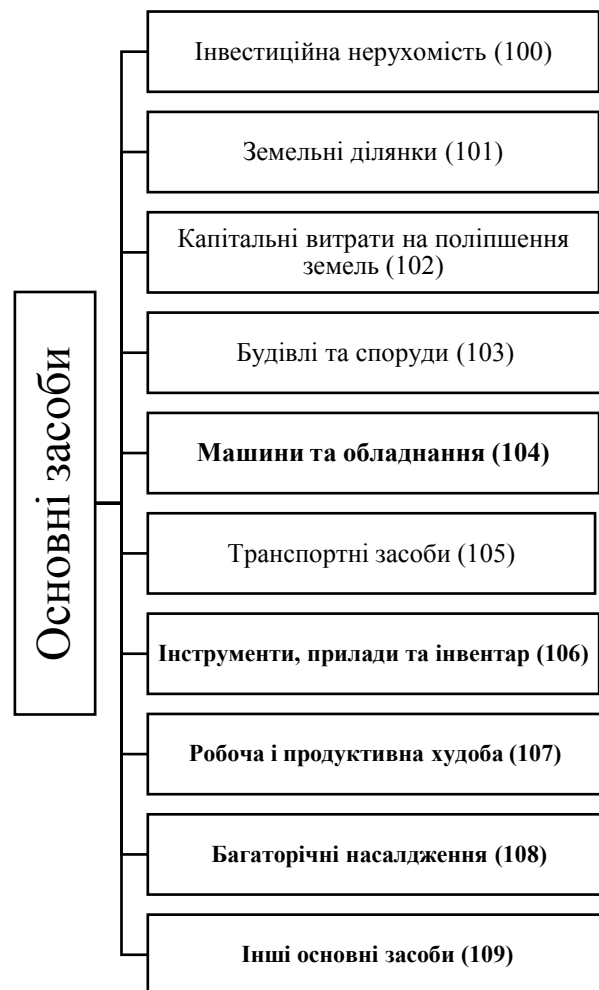

Рис. 1.1 Класифікація основних засобів [5]

Основні засоби підприємства поділяються на дві категорії: виробничі

та невиробничі. Виробничі активи є безпосередньо залученими до процесу створення продукції або надання послуг, забезпечуючи функціонування підприємства. Невиробничі активи, у свою чергу, виконують допоміжну роль, створюючи умови для працівників, зокрема соціальне та культурне обслуговування.

Невиробничі та виробничі основні засоби, незважаючи на відмінність у своєму призначенні, мають кілька важливих спільних рис. Обидві категорії включають схожі елементи, такі як машини й обладнання, споруди, будівлі та інше. Основні засоби як невиробничого, так і виробничого призначення характеризуються довгим строком служби, потребують регулярного відновлення або ремонту та поступово зношуються. Після вичерпання їхнього корисного використання вони мають бути замінені новими активами для підтримки функціональності підприємства чи організації [6, с. 108].

Активна частина виробничих основних засобів:

- Обчислювальна техніка та лабораторне обладнання для наукових досліджень і контролю якості;
- робочі машини та обладнання (верстати, трактори, комбайни), що безпосередньо задіяні у виробничих процесах;
- вимірювальні та регулюючі прилади;
- транспортні засоби (вантажівки, автобуси) для перевезень.

Пасивна частина складається з господарського інвентаря, споруд та будівель, які забезпечують виробничі процеси, але не беруть безпосередньої участі в них.

Невиробничі основні засоби створюють умови для проживання та відпочинку працівників.

Фінансово міцні підприємства мають кращі можливості для оновлення техніки, тоді як для багатьох аграрних господарств процес оновлення ускладнюється через обмежені фінансові ресурси.

За способом використання основні засоби також поділяють на діючі,

недіючі та запасні.

Діючі основні засоби – це все майно, яке активно функціонує на підприємстві в даний момент. Вони безпосередньо беруть участь у виробничому процесі і сприяють досягненню виробничих цілей.

Недіючі основні засоби – це активи, які не використовуються в даний момент на підприємстві, але все ще перебувають у власності. Ці засоби можуть бути на консервації, тобто тимчасово виведені з експлуатації з різних причин.

Запасні основні засоби – це активи, які зберігаються на складах із ціллю поступової заміни діючого обладнання, як частково, так і повністю, окремих деталей.

Також за способом використання вітчизняні автори поділяють основні засоби на консервації, у запасі, у реконструкції, в експлуатації [6, с. 109]:

На консервації – основні засоби, які тимчасово не використовуються, але залишаються в наявності підприємства.

У запасі (резерві) – активи, які зберігаються для використання у випадку необхідності заміни діючих засобів.

У реконструкції – основні засоби, які наразі модернізуються або підлягають ремонту для покращення їх функціональності.

В експлуатації (діючі) – ці засоби активно використовуються в процесі виробництва.

Аналіз таких категорій допомагає виявити резерви для покращення роботи підприємства та оптимізувати витрати на утримання активів.

За участю у виробничому процесі основні засоби поділяються на пасивні та активні.

Активні основні засоби – це засоби, які мають вплив у процесі виробництва на предмет праці. Вони виконують основні функції, які є критично важливими для виробничого процесу. До активних основних засобів належать: машини та обладнання, транспортні засоби та

вимірювальні прилади.

Пасивні основні засоби, в свою чергу, підтримують умови для безперервності та перебігу виробничого процесу, хоча безпосередньо в ньому не беруть участь. До пасивних основних засобів належать: споруди, інфраструктура та господарський інвентар.

Щодо поняття зносу та амортизації основних засобів як вказано на електронному ресурсі Вікіпедії: «В процесі експлуатації основні засоби поступово втрачають частину своїх корисних властивостей, внаслідок фізичного або морального старіння. Цей процес називається зносом основних засобів. Зі зносом нерозривно пов'язаний процес амортизації, що є поступове перенесення вартості об'єкту, що амортизується, на витрати підприємства» [7].

Таким чином можна зазначити, що знос – це поступова втрата споживчої вартості основних засобів через фізичне або моральне старіння. Існує два типи зносу:

Фізичний знос – погіршення стану основних засобів внаслідок їх експлуатації (наприклад, зношування деталей машин) або впливу природних чинників (корозія, вплив температур тощо).

Моральний знос – втрата вартості основних засобів через появу нових, більш ефективних технологій, що робить наявні засоби технічно застарілими.

Амортизація – це процес поступового перенесення вартості зношуваних основних засобів на вироблену продукцію або надані послуги протягом періоду їх корисного використання. Цей процес є фінансовим механізмом, який дозволяє підприємствам відновлювати витрати на купівлю або оновлення основних засобів. Амортизаційні відрахування накопичуються на спеціальному рахунку і використовуються для оновлення зношених активів. Існує кілька методів нарахування амортизації:

Прямолінійний метод – рівномірне списання вартості активу протягом усього періоду його експлуатації.

Метод зменшення залишкової вартості – амортизація нараховується на зменшувальну залишкову вартість, що дозволяє списувати більші суми в перші роки експлуатації активу.

Продуктивний метод – нарахування амортизації залежить від кількості виробленої продукції або наданих послуг.

Як зазначає І. В. Пушкар: «Строк корисного використання (експлуатації) основних засобів – це очікуваний період часу, протягом якого необоротні активи будуть використовуватися підприємством, або з їх використанням буде виготовлено (виконано) очікуваний підприємством обсяг продукції (робіт, послуг). Цей показник залежить від ряду чинників та може бути переглянутим» [8, с. 37].

Строк корисного використання також впливає на нарахування амортизації, оскільки саме протягом цього часу вартість активу поступово переноситься на витрати підприємства. Він може варіювати залежно від типу основних засобів та їх функціонального призначення.

Історія основних засобів в Україні пов'язана з розвитком економіки та інфраструктури країни, починаючи ще з радянських часів, коли формувалася виробнича база [7].

В радянські часи основні засоби були в основному державними і використовувалися у централізованій плановій економіці. Підприємства не мали права власності на свої активи, і все управління здійснювалося на рівні державних органів. Поняття основних фондів інтерпретувалося як група засобів соціального виробництва, які застосовували на протязі більше ніж один виробничий цикл зі списуванням вартості протягом всього періоду експлуатації на створювальний продукт. Це означало, що основні фонди включали в себе будівлі, споруди, машини, обладнання, що забезпечували безперервну діяльність виробничих підприємств та установ. Вартість цих фондів розподілялася по мірі їх експлуатації через амортизацію, що поступово знижувало їх балансовану вартість. Основні фонди відрізнялися

від оборотних активів тим, що вони мали тривалий термін служби і лише частково «зношувалися» в кожному виробничому циклі.

Після здобуття незалежності Україна почала перехід до ринкової економіки. Підприємства отримали право власності на свої основні засоби. Проте значна частина виробничих активів була зношеною через відсутність інвестицій і застарілі технології. В податковому законодавстві України в п'ятому розділі присвяченому податку на прибуток до 2011 року основні засоби називалися як «основні фонди». Ця зміна стала частиною реформування податкового законодавства з метою гармонізації термінів і спрощення ведення податкового обліку. Водночас термін «основні фонди» продовжує використовуватись у контексті інших податків та облікових стандартів.

У 2000-х роках почалася поступова модернізація основних засобів, в тому числі через іноземні інвестиції. У цьому періоді багато підприємств звернули увагу на оновлення техніки та обладнання, що покращило продуктивність.

У 2010-ті роки важливу роль почали відігравати фінансові інструменти, такі як лізинг, що дозволило багатьом сільськогосподарським та промисловим підприємствам оновити основні засоби без значних початкових інвестицій.

Сучасний розвиток основних засобів в Україні значною мірою залежить від економічної ситуації, впливу війни та невизначеності, що ускладнює процес оновлення активів для багатьох підприємств. Проте уряд та приватний сектор продовжують роботу над розвитком інфраструктури та модернізацією техніки, особливо в аграрному секторі.

Зарубіжні сучасні економісти розглядають термін «основні засоби» як активи, що мають тривалий термін експлуатації, використовуються підприємством і не призначені для подальшого перепродажу. Такий підхід акцентує увагу на тому, що активи вважаються основними засобами у

момент введення їхньої експлуатації. Слід зазначити, що зарубіжні економісти не зазначають на властивості основних засобів зношуватися та втрачати свою вартість. Цей акцент на функціональності та тривалості використання без згадування про знос підкреслює більш практичний підхід до основних засобів, який орієнтований на їх ефективне застосування в економічній діяльності, а не на фінансові аспекти амортизації.

Значущість аграрного сектору України можна обґрунтувати через кілька ключових аспектів:

- для багатьох жителів сільських територій аграрний сектор є основним або єдиним джерелом доходу. Це охоплює роботу в сільському господарстві, фермерстві, а також у переробці агропродукції. Таким чином, аграрний сектор забезпечує фінансову стабільність для сільських родин і підтримує економічне зростання місцевих громад;

- аграрний сектор є критично важливим для забезпечення країни продуктами харчування. Це допомагає Україні залишатися самодостатньою у виробництві продуктів, знижуючи залежність від імпорту та мінімізуючи ризики продовольчої кризи;

- аграрні підприємства, кооперативи та інші організації в сільській місцевості створюють інфраструктуру для суспільної активності. Це сприяє згуртованості місцевих громад, об'єднуючи їхні інтереси та зусилля навколо спільних цілей розвитку.

Основні засоби для аграрних підприємств в Україні забезпечує ефективність і продуктивність у сільському господарстві. Вони включають:

- сільськогосподарська техніка: трактори, комбайни, плуги та інше обладнання, необхідне для виконання різних аграрних завдань, таких як обробка ґрунту, посів, збирання врожаю та ін;

- будівлі та споруди: склади для зберігання продукції, тваринницькі приміщення, теплиці та інші об'єкти, які сприяють нормальному функціонуванню підприємств;

- транспортні засоби: автомобілі та вантажівки, які використовуються для перевезення сільськогосподарської продукції та техніки;
- обладнання для обробки та зберігання продукції, що включає установки для переробки сировини, холодильники, сушарки тощо.
- багаторічні насадження: сади, виноградники та інші насадження, які є важливими для виробництва продукції.

Основні засоби сільськогосподарських підприємств відіграють важливу роль у виробництві, оскільки вони є матеріальною основою для ведення аграрної діяльності. Вони включають техніку, споруди, інвентар, а також багаторічні насадження, що забезпечують виконання виробничих завдань та сприяють економічному розвитку. Класифікація основних засобів може бути здійснена за різними критеріями, такими як функціональне призначення, характер участі у виробничому процесі та натурально-речовий склад, що дозволяє більш точно оцінити їх ефективність і вплив на аграрний сектор.

Таким чином, правильна організація, облік та управління основними засобами є ключовими для підвищення продуктивності сільського господарства в Україні, що, в свою чергу, сприяє забезпеченню продовольчої безпеки та економічному зростанню в регіоні.

1.2 Класифікації та джерела фінансування основних засобів, що забезпечує їх відтворення

Правильна класифікація основних засобів та визначення джерел їх фінансування дозволяють забезпечити стабільність виробничих процесів і підвищити конкурентоспроможність. У цьому контексті важливо розглянути різні категорії основних засобів та можливості їх фінансування.

Просте відтворення основних засобів передбачає процес їх оновлення та підтримки в належному стані без зміни обсягу виробництва. Це означає, що підприємство забезпечує заміну зношених або застарілих активів новими

або відремонтованими, зберігаючи при цьому виробничі потужності на сталому рівні.

Розширене відтворення основних засобів передбачає не лише заміну зношених активів, але й збільшення їх обсягу, що сприяє розширенню виробничих потужностей і поліпшенню якості продукції. Цей процес дозволяє підприємству адаптуватися до змін у ринку, впроваджувати нові технології та підвищувати свою конкурентоспроможність.

Капітальний ремонт – це комплекс робіт, спрямованих на відновлення, модернізацію або поліпшення технічного стану основних засобів, що вже використовуються. Він може включати заміну окремих частин, модернізацію устаткування, поліпшення конструкцій або технічних характеристик.

Основними формами розширеного відтворення основних засобів є:

– реконструкція – це комплексний підхід, який передбачає не лише модернізацію устаткування, а й зміну його структури, перепланування виробничих приміщень, впровадження нових технологічних процесів. Реконструкція може включати розширення виробничих потужностей, зміну технології або навіть перехід на нові види продукції.

– Технічне переоснащення – це процес оновлення технологічного обладнання та устаткування на вже існуючих підприємствах. Мета – підвищення продуктивності, зменшення витрат та поліпшення якості продукції за рахунок впровадження новітніх технологій і сучасного обладнання.

Основною причиною кризи фінансового відтворення основних засобів зазвичай є інвестування в економому на основі самофінансування, що не завжди повністю забезпечує оновлення основних засобів на підприємстві.

Дійсними для сільськогосподарських підприємств джерелами фінансових ресурсів для відтворення основних засобів є прибуток, лізинг, банківських кредитів.

Існують дві основні форми оновлення основних фондів підприємства:

екстенсивне та інтенсивне [9, с.55]:

– інтенсивне оновлення означає, що підприємство замінює наявні основні фонди на нові, більш ефективні. Це може включати впровадження нових технологій, які дозволяють збільшити продуктивність праці, скоротити витрати або підвищити якість продукції. Інтенсивне оновлення акцентує увагу на підвищенні рентабельності через технологічні інновації та модернізацію активів;

– екстенсивне оновлення полягає в тому, що збільшується кількість основних фондів, які підприємство використовує у виробництві. Це означає, що підприємство купує нові основні засоби, але не змінює при цьому технологічні процеси або ефективність існуючих активів. Екстенсивне оновлення зазвичай супроводжується простим розширенням виробничих потужностей, без суттєвого підвищення продуктивності.

Види фінансових ресурсів, які забезпечують фінансове відтворення основних засобів можна побачити на рисунку 1.2 (Н. С. Ситнік):

Рис.1.2.Види фінансових ресурсів [10, с. 153]

Сільськогосподарські підприємства фінансово відтворюють основні засоби за рахунок власних коштів наступними шляхами:

– Закупівля техніки. Закупівля техніки за власні кошти для сільськогосподарських підприємств – це процес придбання необхідного обладнання та машин за рахунок власних фінансових ресурсів підприємства без залучення зовнішніх джерел фінансування, таких як кредити або лізинг. Це означає, що підприємство повинно мати достатньо вільних коштів для одноразової оплати повної вартості техніки. Такий шлях оновлення основних засобів притаманний великим агропідприємствам у той час коли дрібнотоварники не мають змогу спрямувати фінанси на оновлення основних засобів даним шляхом без суттєвих втрат.

– Фінансовий лізинг. Фінансовий лізинг для сільськогосподарських підприємств – це форма довгострокового фінансування, при якій підприємство отримує у користування основні засоби (такі як техніка, обладнання, транспорт) на певний строк з правом викупу після завершення договору. Лізингодавець (фінансова установа) закупає необхідне обладнання та передає його підприємству в користування за лізингові платежі, які можуть включати часткову або повну вартість обладнання.

Як зазначає Національний інститут стратегічних досліджень (НІСД) «Одним із напрямів оновлення основних засобів сільгосппідприємствами, особливо дрібними, є спільна купівля техніки й використання її на умовах кооперації» [11, с. 6]

Такий підхід дозволяє декільком підприємствам об'єднати свої фінансові ресурси для придбання сучасного обладнання, яке було б занадто дорогим для кожного окремо. Кооперація дає змогу знизити витрати на амортизацію та експлуатацію техніки, оскільки витрати діляться між учасниками кооперативу.

Тож, не зважаючи на варіативність у виборі шляху оновлення основних

засобів в Україні вона працює не в повній мірі із-за суперечностей у застосуванні амортизації як економічний регулятор.

Амортизаційна політика – це сукупність принципів, методів та процедур, які регулюють процес нарахування амортизації на основні засоби підприємства. Вона визначає, як підприємство розподіляє витрати на основні засоби протягом їх корисного терміну служби. Основні завдання амортизаційної політики – оптимізація податкового навантаження, збереження капіталу та забезпечення належного відтворення основних засобів.

Суб'єктом в амортизаційній політиці виступають державні органи влади, а об'єктом амортизаційні відрахування. Головною метою цієї політики є ефективне відтворення основних засобів шляхом збільшення амортизаційних відрахувань у питомій вазі.

Існує два рівні формування амортизаційної політики:

1. Державний рівень – через законодавчі акти, що визначають класифікацію основних засобів на групи, а також граничні строки їх корисного використання. Держава встановлює правила нарахування амортизації, включаючи граничні строки, нормативи та методи, для забезпечення єдиної системи обліку й збереження економічного середовища.

2. Рівень підприємства – кожне підприємство має можливість вибору конкретних методів нарахування амортизації (наприклад, прямолінійний метод, прискорена амортизація, метод зменшення залишкової вартості тощо) та визначення строків корисного використання активів в рамках, встановлених законодавством. Така гнучкість дозволяє підприємству адаптувати амортизаційну політику до власних фінансових потреб і стратегії управління капіталом.

Основні етапи створення амортизаційної політики на підприємстві:

1. облік факторів: на цьому етапі підприємство аналізує внутрішні та зовнішні чинники, які впливають на амортизацію. Це можуть бути види

основних засобів, їх вартість, терміни експлуатації, можливі зміни в економічній ситуації або законодавстві, а також цілі підприємства щодо відновлення основних засобів;

2. вибір методів амортизації: підприємство вибирає оптимальні методи нарахування амортизації;

3. забезпечення цільового використання коштів амортизаційних відрахувань: цей етап передбачає, що кошти, отримані від амортизаційних відрахувань, мають бути використані на модернізацію або заміну зношених основних засобів.

Тож, більш прийнятним власним джерелом інвестиційного фінансування є амортизація.

Зазвичай загальні норми, підходи та принципи амортизації визначаються державою. Держава встановлює певні правила для амортизації основних засобів, зокрема мінімальні строки експлуатації та граничні норми амортизації для різних груп основних засобів. Це регулювання дозволяє державі контролювати процес відтворення основних засобів на підприємствах, стимулювати інвестиції в модернізацію та забезпечувати прозорість у розрахунку податків. Державне регулювання амортизаційних відрахувань пов'язано із тим, що ці відрахування включаються у собівартість продукції.

Основні засоби на сільськогосподарських підприємствах проходять кругообіг з трьох стадій:

- нарахування амортизаційних відрахувань основних засобів та їх продуктивне використання;
- нарахування амортизаційних відрахувань, через які частина основних засобів перетворюється у грошові кошти;
- поновлення частини основних засобів за рахунок їх зносу.

Оновлення основних засобів для підприємств є складним процесом через кілька факторів [12]:

– зростання загального рівня цін, що зменшує купівельну спроможність підприємств та ускладнює накопичення коштів для оновлення основних засобів. Інфляція також призводить до підвищення вартості кредитних ресурсів, що обмежує можливості залучення фінансування для придбання нових активів;

– підприємства часто не мають чіткого та ефективного механізму створення та використання амортизаційного фонду, що призводить до нераціонального розподілу ресурсів і неможливості акумулювати достатньо коштів для оновлення основних засобів;

– висока вартість нового обладнання, яка часто збільшується через складність його виробництва, робить його оновлення економічно важким. Ускладнення виробничих процесів, технологічний розвиток та високий рівень інформатизації підвищують ціну на сучасне обладнання, що створює бар'єри для малих та середніх підприємств.

Додатково до вищеназваних причин можна додати занадто значний рівень інформатизації, швидкий технологічний розвиток, нестабільні зміни в ринковій кон'юнктурі, економічну та політичну нестабільність, перешкоди у залученні інвестиційних та кредитних ресурсів.

Класифікація та джерела фінансування основних засобів сприяють ефективному їхньому відтворенню на підприємствах. Основні засоби можуть фінансуватися за рахунок внутрішніх ресурсів, таких як прибуток та амортизаційні відрахування, або зовнішніх – кредитів, лізингу, інвестицій, чи залучених – емісія акцій, внески сторонніх інвесторів. Важливо забезпечити правильний вибір джерел фінансування для досягнення стабільного оновлення та підвищення продуктивності підприємства.

1.3 Методологія оцінки та забезпечення фінансового відтворення основних засобів сільськогосподарських підприємств в умовах невизначеності

У сучасному агросекторі сільськогосподарські підприємства постійно стикаються з економічною невизначеністю, що вимагає нових підходів до оцінки та забезпечення фінансового відтворення основних засобів. Ефективна методологія в цій сфері є ключовою для підтримки стабільності та конкурентоспроможності підприємств. У даній роботі розглядаються інструменти та стратегії, що допоможуть агропідприємствам адаптуватися до викликів сучасності.

При оцінюванні основних засобів основною особливістю вважається оцінка будь-якого майна включаючи цінні папери, устаткування, автотранспорт, нерухомість та інше. Таким чином оцінка великого обсягу основних засобів стикається із багатьма труднощами [13].

Можливі випадки коли сумою, яка була визначеною постачальником оцінюють первісну вартість основних засобів при чому збільшувати показник первісної вартості можуть і інші витрати як вартість оновленого обладнання чи юридичні витрати.

Зважаючи на те, що фінансове відтворення основних засобів – це процес поновлення, оновлення або модернізації основних засобів підприємства, що забезпечує їхню здатність виконувати виробничі функції, а ефективне відтворення основних засобів є критично важливим для підтримки виробничих потужностей, підвищення продуктивності та забезпечення конкурентоспроможності підприємства в умовах ринкової нестабільності. Тобто формула, яка визначає потребу у фінансовому відтворенні основних засобів має наступний вигляд:

$$P_{\text{вОЗ}}(t) = A_m(t), \quad (1.1)$$

де, $P_{\text{вОЗ}}(t)$ – річна потреба у фінансовому відтворенні основних засобів;
 $A_m(t)$ – річне нарахування амортизації.

Коефіцієнти оцінки стану основних засобів на підприємстві визначають ступінь зносу, ефективність використання та фінансову стабільність активів.

Показники оцінки стану основних засобів на підприємстві було складені у вигляді таблиці 1.1 (Т. М. Галушко):

Таблиця 1.1

Показники оцінки стану основних
засобів на підприємстві [14, с. 23-25]

Коефіцієнт зносу = знос / первісна вартість	Коефіцієнт вибуття = переоцінена (первісна) вартість основних засобів, що вибули за період / на початок року
Коефіцієнт придатності = залишкова вартість / первісна вартість	Коефіцієнт приросту = (первісна вартість - переоцінена (первісна) вартість основних засобів, що вибули за період) / сума переоціненої (первісної) вартості основних засобів, що вибули на початок року
Коефіцієнт оновлення = переоцінена (первісна) вартість основних засобів за весь період / на кінець періоду	Часка основних засобів в активах = залишкова вартість (ф.1 р.1010) / залишкова вартість (ф. р.1300)

Тож, розглядаючи дані у таблиці коефіцієнти можна зазначити наступне:

1. Коефіцієнт зносу показує частку зношених основних засобів у їх первісній вартості, що дозволяє оцінити рівень їх фізичного зносу;
2. Коефіцієнт вибуття вимірює частку основних засобів, що вибули з експлуатації протягом певного періоду;
3. Коефіцієнт придатності вказує на частку основних засобів, які ще придатні для використання, шляхом співвідношення їх залишкової та первісної вартості;
4. Коефіцієнт приросту відображає динаміку приросту основних засобів, враховуючи вибуття та їхню первісну вартість;
5. Коефіцієнт оновлення показує частку нових основних засобів, введених в експлуатацію за період, відносно їх вартості на кінець періоду;

6. Частка основних засобів в активах дозволяє оцінити, яку частину активів підприємства складають основні засоби.

Два інтегральних показники ефективності використання основних засобів потрібні для комплексної оцінки результативності їх застосування на підприємстві:

Перший показник (ΦE^1) – це поєднання фондоддачі (ΦB) та рентабельності (ΦP). Він дозволяє оцінити, наскільки продуктивно використовуються основні засоби з точки зору обсягу виробництва та дохідності. Цей показник показує, скільки прибутку підприємство отримує з кожної інвестиції в основні засоби, обчислюється за формулою:

$$\Phi E^1 = \sqrt{\Phi B + \Phi P} \quad (1.2)$$

де, ΦB – фондоддача, показник, що відображає обсяг продукції або послуг, які можна отримати з кожної одиниці вартості основних засобів;

ΦP – рентабельність основних засобів, яка вказує на дохідність використання основних засобів.

Другий показник (ΦE^2) включає додатково ефективність використання основних засобів (ΦT), що дозволяє ще точніше оцінити результативність експлуатації основних засобів, враховуючи не тільки обсяги виробництва та рентабельність, але й загальну експлуатаційну ефективність (наприклад, як добре використовуються ресурси щодо часу і витрат), обчислюється за формулою:

$$\Phi E^2 = \sqrt{\Phi B + \Phi P + \Phi T} \quad (1.3)$$

де, ΦT – ефективність використання основних засобів, яка оцінює загальну ефективність за іншими параметрами, такими як час експлуатації та обсяг випуску.

Аналіз ефективності використання основних засобів підприємства здійснюється за допомогою системи показників, які поділяються на загальні та часткові. [15, с. 19] Це дозволяє отримати повне уявлення про те, наскільки ефективно підприємство використовує свої активи для досягнення

фінансових результатів.

Фондомісткість основних засобів – це загальний показник, який відображає величину основних засобів, необхідних для виробництва одиниці продукції. Вона визначається як обернена величина до фондівіддачі:

$$\Phi_{\text{м}} = \frac{\text{ВОФ}_{\text{ср}}}{\text{О}} \quad (1.4)$$

де, ОЗв – середнє значення вартості основних засобів;

О – загальна кількість виробленої продукції.

Цей показник ілюструє, скільки основних засобів підприємство повинно використовувати для створення певного обсягу продукції або отримання виручки. Чим менше значення фондомісткості, тим ефективніше підприємство використовує свої основні засоби, і навпаки.

Фондовіддача – це загальний економічний показник, який відображає ефективність використання основних засобів підприємства. Він показує, скільки гривень продукції було вироблено на кожну гривню вартості основних засобів.

Вона розраховується за наступною формулою:

$$\Phi_{\text{в}} = \frac{\text{О}}{\text{ВОФ}_{\text{ср}}} \quad (1.5)$$

де, О – визначена вартість продукції, яка була реалізована та випущена;

ВОФср – визначена вартість основних фондів в середньому за аналізований період.

Цей показник дозволяє оцінити, наскільки ефективно підприємство використовує свої основні засоби для генерування доходу. Висока фондівіддача вказує на ефективне використання основних засобів, тоді як низька може свідчити про необхідність модернізації або покращення управління активами.

Рентабельність використання основних засобів – це відносний показник, що показує, наскільки ефективно підприємство використовує свої основні фонди для отримання доходу. Рентабельність вимірюється як

відношення валової продукції (або прибутку) до середньої вартості основних засобів за аналізований період. Формула розрахунку виглядає так:

$$R_{\text{ОВФ}} = \frac{\text{ВП}}{\text{ВОФ}_{\text{ср}}} * 100\% \quad (1.6)$$

де, ВП – валова продукція (або прибуток).

Цей показник дозволяє оцінити, скільки прибутку приносить кожна грошова одиниця, вкладена в основні засоби. Високий рівень рентабельності свідчить про ефективне використання ресурсів підприємства.

Фондоозброєність – це показник, що відображає забезпеченість працівників підприємства основними засобами. Він вимірює кількість основних засобів, які припадають на одного працівника, і використовується для оцінки технічної оснащеності робочої сили. Формула фондоозброєності виглядає так:

$$\Phi_{\text{озб}} = \frac{\text{ВОФ}_{\text{ср}}}{\text{ЧП}} \quad (1.7)$$

де, ЧП – середньооблікова чисельність працівників.

Цей показник є важливим для оцінки рівня технічного розвитку підприємства та його продуктивності, адже більш висока фондоозброєність може сприяти підвищенню ефективності праці.

Оцінка основних засобів сільськогосподарських підприємств в умовах війни в Україні зазнала значних змін, оскільки війна вплинула на економічну активність, пошкодила інфраструктуру та виробничі потужності. Особливо постраждали області, які були безпосередньо залучені до бойових дій, що призвело до зниження виробничих потужностей у металургії, аграрній сфері та транспортній інфраструктурі [16].

З огляду на значні втрати, уряд і міжнародні організації активно працюють над підтримкою фінансової стійкості підприємств. Зокрема, для аграрного сектора важливим залишається залучення інвестицій і підтримка з боку держави для відновлення основних засобів. Крім того, відновлення кредитування та доступ до фінансових ресурсів стає критично важливим для

забезпечення фінансування оновлення основних засобів, адже інфляція і підвищення вартості обладнання ускладнюють цей процес.

Сучасні економічні механізми, такі як монетарна політика, знижують ризики для підприємств, що дозволяє їм поступово адаптуватися до нових умов, навіть за наявності економічної нестабільності та порушень логістики.

Методологія оцінки та забезпечення фінансового відтворення основних засобів сільськогосподарських підприємств в умовах невизначеності включає комплекс заходів, що дозволяють ефективно використовувати ресурси в умовах мінливого економічного середовища. Вона базується на аналізі фінансових потоків, визначенні ризиків та виборі методів амортизації для забезпечення стабільного відтворення основних засобів. Особливо важливою є адаптивність стратегії в умовах нестабільної економіки та впливу зовнішніх факторів, таких як інфляція та ринкові коливання.

Висновки до розділу 1

1. Основні засоби є необхідними для функціонування сільськогосподарських підприємств, оскільки вони безпосередньо впливають на продуктивність та ефективність виробництва. Чітка класифікація основних засобів дозволяє підприємствам ефективно управляти своїм майном, здійснювати планування інвестицій та оптимізувати витрати. Визначення та облік основних засобів також відіграють важливу роль у фінансовій звітності та стратегічному плануванні розвитку підприємств.

2. Фінансування основних засобів є невід'ємним аспектом забезпечення їх відтворення в сільськогосподарських підприємствах. Чітка класифікація основних засобів допомагає у плануванні інвестицій та управлінні ресурсами. Використання різних джерел фінансування дозволяє підприємствам забезпечити стабільне оновлення матеріально-технічної бази, що, в свою чергу, сприяє підвищенню продуктивності та конкурентоспроможності.

В процесі аналізу фінансування основних засобів сільськогосподарських підприємств в Україні були розглянуті різні типи ресурсів: власні, залучені та фінансові. Виявлено, що використання власних коштів, зокрема амортизаційних відрахувань, є недостатнім для повноцінного оновлення технічного парку. Багато сільськогосподарських підприємств в Україні стикаються з труднощами в оновленні техніки та обладнання через обмежені фінансові можливості та нестабільність ринку.

3. Методологія оцінки та забезпечення фінансового відтворення основних засобів сільськогосподарських підприємств в умовах невизначеності є важливим аспектом управління ресурсами в аграрному секторі. У цьому розділі були розглянуті різноманітні підходи до оцінки стану та потреби в основних засобів, включаючи інтегральні показники, а також показники оцінки аналізу ефективності використання основних засобів.

Загалом, застосування цих показників та формул дозволяє сільськогосподарським підприємствам не лише оцінити стан своїх основних засобів, але й розробити стратегії для їх оптимізації та покращення ефективності використання. Це, у свою чергу, сприятиме підвищенню продуктивності та конкурентоспроможності в аграрному секторі.

РОЗДІЛ 2

РЕЗУЛЬТАТИ ДІЯЛЬНОСТІ ТА ФІНАНСОВЕ ВІДТВОРЕННЯ ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ У ТОВ «ЗАХІДАГРО»

2.1 Організаційно-фінансова характеристика підприємства

Організаційно-фінансова характеристика підприємства дає змогу оцінити його структуру, ефективність управління та фінансовий стан. Вона охоплює аналіз юридичної форми, організаційної структури, масштабів діяльності, а також фінансові показники, такі як прибутковість, активи, і зобов'язання. Такий аналіз є ключовим для оцінки загальної діяльності підприємства та його фінансових перспектив.

ТОВ «ЗАХІДАГРО» було зареєстровано 6 липня 2016 року за адресою: Чернівецька область, Вижницький район, місто Вашківці, вулиця Базарна, будинок 1. Величина статутного капіталу агропідприємства складає 1 250 000 гривень.

Структура управління на підприємстві не має функціонального поділу, що типово для невеликого бізнесу. Керівником ТОВ «ЗАХІАГРО» був назначений 4 липня 2016 року (за два дні до реєстрації бізнесу) – Маковійчук Анатолій Борисович, який також розпочинаючи з 29 лютого 2024 року зареєстрований як головний бухгалтер агропідприємства.

Засновниками та кінцевими бенефіціарами агропідприємства є:

- Маковійчук Анатолій Борисович (175 000 грн, 14%);
- Нагірняк Гаврило Гаврилович (325 000 грн, 26%);
- Скутар Борис Васильович (250 000 грн, 20%)
- Кулешір Михайло Дмитрович (250 000 грн, 20%)
- Саусь Владислав Сергійович (250 000 грн, 20%)

Форма власності ТОВ «ЗАХІДАГРО» - товариство з обмеженою відповідальністю, якій був присвоєний ЄДРПОУ 40635092.

Види діяльності агропідприємства наведені на рисунку 2.1

Рис. 2.1 Види діяльності ТОВ «ЗАХІДАГРО»*

*Джерело: складено автором

Результати діяльності ТОВ «ЗАХІДАГРО» містяться у їхній фінансовій звітності та на сайті clarity-project.info [17], що стали основними інформаційними ресурсами для написання дипломної роботи. Не дивлячись на широкий спектр видів діяльності щодо тваринництва та риболовства у ТОВ «ЗАХІДАГРО» займається виключно вирощуванням сільськогосподарських культур. Вхідні дані відображені у Додатках.

Структура та склад товарної продукції в ТОВ «ЗАХІДАГРО» за період 2019-2023 рр. у виробничій собівартості зазначена у таблиці 2.1:

Таблиця 2.1

Склад і структура товарної продукції в ТОВ «ЗАХІДАГРО»

Вид продукції	2019 р.		2020 р.		2021 р.		2022 р.		2023 р.	
	тис. грн.	%	тис. грн.	%	тис. грн.	%	тис. грн.	%	тис. грн.	%
Пшениця	6210,4	43,1	8363,4	31,3	12736,9	33,8	16076,3	33,2	3225,3	10,6
Кукурудза на зерно		0		0		0		0	16230,1	53,1
Ячмінь	1500,6	10,4	3802,5	14,2		0		0	7876,8	25,8
Соняшник		0	6157,9	23,1	8340,4	22,1	9960,8	20,5	3216,5	10,5
Соя	929,3	6,4	4641,9	17,4	7153,4	19	9104,9	18,8		0
Ріпак озимий	5757,6	40,1	3725,8	14	9485,4	25,1	13338,9	27,5		0
Всього по рослинництву	14397,9	100	26691,5	100	37716,1	100	48480,9	100	30548,7	100
Всього	14397,9	100	26691,5	100	37716,1	100	48480,9	100	30548,7	100

Тож, з вищенаведених результатів таблиці можна зазначити, що у період 2019-2023 років агропідприємство щорічно адаптувало свою стратегію вирощування рослинницької продукції залежно від потреб і змін ринку. По кожному виду продукції агропідприємства можна зазначити такі зміни та тенденції:

– пшениця: займала найбільшу частку витрат у період 2019-2022 років. У 2023 році частка витрат на вирощування пшениці значно скоротилася майже на 80%. Це може бути пов'язано зі зміною стратегічної направленості підприємства;

– кукурудза на зерно: у 2023 році цей вид продукції почав вирощуватися агропідприємством і становив більше половини всіх витрат (53,1%). Це може свідчити про перехід підприємства на вирощування більш прибуткових або перспективних культур, зміну направленості;

– ячмінь: вирощувався у 2019-2020 та 2023 роках. Під час кожного вирощувального циклу витрати на ячмінь суттєво зростали, а його частка в

структурі витрат збільшилася на 15,4%;

– соняшник: почав вирощуватися з 2020 року. Витрати на соняшник зростали до 2022 року, але у 2023 році скоротилися втричі, що призвело до зниження його питомої ваги вдвічі;

– соя: вирощувалася у період 2019-2022 років з поступовим збільшенням витрат. Проте у 2023 році агропідприємство припинило її вирощування;

– ріпак озимий: також не вирощувався у 2023 році. У 2019-2022 роках витрати на вирощування насіння ріпаку зростали, особливо в останні два роки, коли його частка становила близько чверті від усіх видів продукції.

Ці зміни в структурі витрат може свідчити про динамічність стратегії агропідприємства, яка реагує на ринкові умови та зміну попиту. Зменшення витрат на пшеницю та зростання витрат на кукурудзу вказують на переорієнтацію.

Динаміку основних показників фінансових результатів агропідприємства наведено на таблиці 2.2.

Таблиця 2.2

Динаміка основних показників фінансових результатів
агропідприємства у тис грн

Показники	2019	2020	2021	2022	2023	2019	2020	2021	2022	2023
	тис грн	тис грн	тис грн	тис грн	тис грн	/2018	/2019	/2020	/2021	/2022
						%	%	%	%	%
Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	32951,4	46076,5	37220,2	42791,9	47807,2	91,4	139,8	80,8	115	111,7
Собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг)	20583,7	27509,1	30515,8	28584,4	37681,9	77,4	133,6	110,9	93,7	131,8
Чистий прибуток	9062,3	13097,4	773,9	7254,3	1029,1	109,5	144,5	5,9	937,4	14,2
Капітал	99677,5	133318,5	136981,2	138040,4	132357,0	140,5	133,7	102,7	100,8	95,9

Тож, загалом чистий прибуток на підприємстві нестабільний. У 2021 році був найбільший спад на 94,1% порівняно з минулим періодом, хоча загальний власний капітал був більший за минулий на 2,7%. Також у 2023 році спостерігався різкий спад виручки на 85,8% порівняно з минулим періодом, що може бути пов'язано із переорієнтацією підприємства. У цьому ж році був невеликий спад власного капіталу на 4,1%, хоча всі попередні роки цей показник збільшувався. Найбільший чистий прибуток був у 2020 році 14097,4 тис грн, що на 33,7% більше за минулий період. Також у відношенні до попереднього періоду у 2022 році був найбільший приріст чистого прибутку на 837,4%.

Розглянемо детальніше ранжований ряд всіх вирощуваних видів продукції для визначення рівня спеціалізації підприємства:

Таблиця 2.3

Ранжований ряд питомої ваги окремих видів продукції, %

Рік	1	3	5	7	9
2019р.	Пшениця 43,1	Насіння ріпаку й кользи 40,1	Ячмінь 10,4	Боби сої 6,4	
2020р.	Пшениця 31,3	Насіння соняшнику 23,1	Боби сої 17,4	Ячмінь 14,2	Насіння ріпаку й кользи 14
2021р.	Пшениця 33,8	Насіння ріпаку й кользи 25,1	Насіння соняшнику 22,1	Боби сої 19	
2022р.	Пшениця 33,2	Насіння ріпаку й кользи 27,5	Насіння соняшнику 20,5	Боби сої 18,8	
2023р.	Кукурудза на зерно 53,1	Ячмінь 25,8	Пшениця 10,6	Насіння соняшнику 10,5	

Ранжований ряд – це ряд, де ознаки розтошовані у порядку зростання або убивання. [18, с. 61]

Рівень спеціалізації агропідприємства можна визначити за допомогою частки вартості лідируючої у ранжованому ряді продукції у загальній їх кількості. Високий показник спеціалізації мається на підприємствах, які зосереджені на виготовлені одного (основного) виду продукції як свині, птахофабрики або овочеві фабрики [19, с. 319].

Тепер для визначення рівня спеціалізації проведемо розрахунок за формулою:

$$K_c = \frac{100}{\sum(y_{t*}(2i-1))} \quad (2.1)$$

де, K_c – рівень спеціалізації підприємства;

U_t – питома вага даного виду продукції на підприємстві;

i - порядковий номер у ранжованому ряді даного виду продукції.

Якщо показник рівня спеціалізації нижчий за 0,2, то це низький рівень, від 0,21 до 0,4 середній рівень, від 0,41, до 0,6 високий рівень, більше ніж 0,61 поглиблена спеціалізація.

$$K_{2019} = 100/(43,1*1+40,1*3+10,4*5+6,4*7) = 100/260,2 = 0,384$$

$$K_{2020} = 100/(31,3*1+23,1*3+17,4*5+14,2*7+14*9) = 0,242$$

$$K_{2021} = 100/(33,8*1+25,1*3+22,1*5+19*7) = 0,283$$

$$K_{2022} = 100/(33,2*1+27,5*3+20,5*5+18,8*7) = 0,286$$

$$K_{2023} = 100/(53,1*1+25,8*3+10,6*5+10,5*7) = 0,391$$

Протягом аналізованих років спостерігається коливання рівня спеціалізації. Найнижчий рівень у 2020 році свідчить про більш рівномірний розподіл ресурсів між різними культурами, тоді як у 2023 році спеціалізація досягає нового піку завдяки зосередженню на кукурудзі на зерно. Підприємство має середній рівень спеціалізації, що свідчить про певну стабільність у виборі культур.

Колівання рівня спеціалізації протягом аналізованих років показує, що

підприємство гнучко реагує на змінні ринкові умови та економічні виклики. Зниження спеціалізації у 2020 році може вказувати на стратегічний розподіл ресурсів між культурами з метою зниження ризиків і підвищення стійкості до ринкових коливань.

Динаміка складу та забезпеченості земельними угіддями – це терміни, які використовуються для аналізу змін у структурі та кількості земельних ресурсів, що перебувають у використанні агропідприємства.

Для більш повного аналізу агропідприємства буде розглянута динаміка складу та забезпеченості земельними угіддями.

Таблиця 2.4

Динаміка складу та забезпеченості земельними угіддями ТОВ
«ЗАХІДАГРО»

ПОКАЗНИК	2019 р.	2020 р.	2021 р.	2022 р.	2023 р.	2023 р. у % до 2019 р.
Площа с.-г. угідь, га	3011,4	3223,8	3391,2	3458,2	3475,6	115,41
Площа ріллі, га	2752,3	3084,2	3267	3356,1	3393,9	123,31
Посівна площа, га	2691,2	3029,7	3241,3	3260,8	3073	114,19
Рівень розораності земель, %	91,1	95,7	96,3	94,3	97,7	(в.п.)
Ступінь освоєння земель для с.-г. виробництва, %	89,4	94	95,6	90,2	88,4	(в.п.)
Приходиться на 1 робітника, га:						
- с/г угідь	120,46	107,46	116,94	86,46	86,89	72,13
- ріллі	110,09	102,81	112,66	83,90	84,85	77,07

Загалом, підприємство демонструє позитивну динаміку в розвитку. Збільшення площі земель на 19,07% за п'ять років свідчить про активне розширення підприємства та інвестиції в нові земельні ділянки. Це може підвищити виробничі потужності та покращити фінансові результати в

майбутньому. Поступове збільшення площі ріллі на 16,04% вказує на ефективне використання ресурсів та адаптацію до ринкових умов. Показник розораності понад 90% свідчить про те, що підприємство зосереджене на інтенсивному виробництві однорічних культур. Хоча загальна посівна площа за весь період зросла на 14,19%, був спад в 2023 році, що може вказувати на зміни в асортименті культур або адаптацію до нових умов ринку. Рівень розораності понад 88% підтверджує фокус підприємства на вирощуванні рослинних культур.

Основні засоби являються необоротними активами. Вартість основних засобів може зростати із-за введення придбаних в експлуатацію об'єктів та розширення потенціалу у виробництві, хоча іноді збільшення основних засобів відбувається на основі проведеної переоцінки. Це може бути наслідком змін у ринку, інфляції або змін у методах оцінки активів [20, с. 4].

Динаміка основних і оборотних засобів характеризує їх зміни у структурі та вартості з часом, відображаючи розвиток і модернізацію підприємства.

Загалом, аналіз показників вказує на ефективність використання основних і оборотних фондів у сільському господарстві. Високі показники фондозабезпеченості та фондозброєності праці свідчать про достатній рівень інвестицій у основні фонди, що сприяє підвищенню продуктивності праці. Водночас фондовіддача та фондомісткість валової продукції показують ефективність використання інвестицій у виробничі активи, демонструючи здатність підприємства отримувати максимальну вигоду від своїх ресурсів. Вартість оборотних фондів на 100 га с.-г. угідь вказує на забезпеченість підприємства необхідними обіговими ресурсами для підтримки господарської діяльності.

Для більш детального розгляду організаційно-фінансової характеристики підприємства побудована таблиця динаміки основних і оборотних засобів, рівня забезпеченості та ефективності їх використання в

ТОВ «ЗАХІДАГРО».

Таблиця 2.5

Динаміка основних і оборотних засобів, рівень забезпеченості та ефективність їх використання в ТОВ «ЗАХІДАГРО»

Показник	2019р.	2020р.	2021р.	2022р.	2023р.	Відношення 2023р. до 2019 р.,%
Середньорічна вартість основних фондів, тис. грн.	24795	33595,95	41156,6	48884,1	54875,85	221,32
Середньорічна вартість оборотних фондів, тис. грн.	60509,75	82902,05	93993,25	88626,7	77311,55	127,77
Фондозабезпеченість в розрахунку на 100 га с.-г. угідь, тис. грн.	823,71	1042,14	1213,62	1413,25	1578,89	191,68
Фондоозброєність праці в розрахунку на 1 середньорічного працівника, тис. грн.	991,8	1119,86	1419,19	1222,1	1371,9	138,32
Фондовіддача в розрахунку на 100 грн. основних фондів, грн.	139,14	117,61	101,19	90,9	82,55	59,33
Фондомісткість 100 грн. валової продукції, грн.	71,87	85,02	98,82	110,01	121,14	168,55
Вартість оборотних фондів в розрахунку на 100 га с.-г. угідь, тис. грн.	2009,26	2571,07	2771,63	2562,14	2224,35	110,7

По кожному показнику у ТОВ «ЗАХІДАГРО» спостерігається збільшення за останні п'ять років за виключенням фондовіддачі.

Зростання вартості основних фондів на 221,32% свідчить про позитивні інвестиції в основні засоби, але варто також оцінити їхню рентабельність у подальшому. Важливо, щоб нові активи приносили додатковий прибуток.

Збільшення вартості оборотних фондів на 127,77% свідчить про доцільність в управлінні оборотними активами, однак спад з 2022 року може вказувати на проблеми в ліквідності або управлінні запасами.

Фондозабезпеченість та фондоозброєність праці продовжують зростати, що позитивно відображає потенціал виробництва.

Зниження фондовіддачі на 59,33% може мати негативний вплив на агропідприємство та свідчити про те, що нові інвестиції не приносили очікуваних результатів, або що зростання витрат на утримання основних засобів перевищує приріст виробництва.

Зростання фондомісткості на 168,55% підтверджує, що на виробництво все більше впливають витрати на основні фонди. Це може свідчити про потребу в оптимізації використання активів.

Зростання вартості оборотних фондів на 100 га показує активізацію в управлінні ресурсами, проте також варто звернути увагу на тенденцію до зниження з 2022 року.

В загальному, результати аналізу свідчать про необхідність оцінки ефективності використання активів та можливості вдосконалення виробничих процесів для покращення фінансових показників.

Одним з головних аспектів економічного розвитку України є наявність трудових ресурсів та продуктивність його використання на підприємствах. З вітчизняних авторів деякі надають цьому поняттю економічний характер, інші соціально-класовий характер. В. В. Сьомченко надає наступне тлумачення цього поняття: «Трудові ресурси – це та частина працездатного населення країни, яка має фізичні, розумові, кваліфікаційні та практичні навички для того, щоб виконувати певний вид роботи у народному господарстві. Це один із головних важелів економічного розвитку країни, продуктивна сила її національного виробництва» [21].

Аналіз показників валової продукції, середньорічної кількості працівників та річної продуктивності праці демонструє ефективність

використання трудових ресурсів підприємства і його здатність генерувати значний обсяг продукції на кожного працівника.

У таблиці 2.6 зазначені показники динаміки трудових ресурсів та ефективності їх використання на агропідприємстві ТОВ «ЗАХІДАГРО»:

Таблиця 2.6

Динаміка трудових ресурсів та ефективність їх використання в ТОВ «ЗАХІДАГРО»

Показник	2019р.	2020р.	2021р.	2022р.	2023р.	Відношення 2023 р. до 2019 р., %
Валова продукція в порівняних цінах 2000 р., тис. грн. - всього:	1449,32	3547,06	1911,03	2157,63	2122,73	146,46
Середньорічна кількість працівників, чол. – всього:	25	30	29	40	40	160
Річна продуктивність праці, тис. грн. – всього:	57,97	118,24	65,9	53,94	53,07	91,55

У таблиці зазначені загальні показники по рослинництву. Аналіз валової продукції та продуктивності праці підкреслює важливі тенденції у діяльності агропідприємства. Таким чином:

– Зростання валової продукції на 46,6% вказує на позитивні зміни в обсягах виробництва, проте важливо звернути увагу на динаміку за роками. Найвищий показник у 2020 році свідчить про успішний рік, однак падіння у 2021 році через дебіторську заборгованість може вказувати на проблеми в управлінні фінансами.

– Зростання середньорічної кількості працівників на 60% може бути позитивним знаком, якщо це супроводжується збільшенням обсягів виробництва. Проте, якщо продуктивність праці зменшилася на 8,45%, це свідчить про те, що зростання кількості працівників не призвело до

пропорційного збільшення продуктивності.

– Зменшення продуктивності праці може бути наслідком перерозподілу навантаження, де нові працівники не змогли підвищити загальну ефективність роботи. Зменшення продуктивності праці може також бути результатом розгрузки оскільки на одного працівника приходиться велика кількість земельних площ.

Проблеми з дебіторською заборгованістю та зниження продуктивності можуть вказувати на потребу в покращенні управлінських практик, зокрема, у сфері фінансового моніторингу та оптимізації трудових процесів.

Для точнішого аналізу ТОВ «ЗАХІДАГРО» буде побудована таблиця 2.7:

Таблиця 2.7

Основні показники виробничо-господарської діяльності ТОВ
«ЗАХІДАГРО»

Показник	2019р.	2020р.	2021р.	2022р.	2023р.	2023р. у % до 2019р.
Приходиться на 100 га с/г угідь, тис.грн. основних фондів	823,71	1042,14	1213,63	1413,18	1578,89	191,68
прямих затрат праці	72,71	77,39	78,22	78,86	100,5	138,22
Вироблено валової продукції в співставних цінах, тис.грн в розрахунку на: 100 га с/г угідь	48,13	110,05	56,35	62,38	61,09	126,93
1 грн. основних фондів	0,6	1,1	0,5	0,57	0,61	101,67
1 середньорічного робітника	57,97	118,24	65,89	53,94	53,07	91,55
Урожайність - зернових і зернобобових	1,49	2,38	2,15	1,28	0,93	62,42
- сояшника	-	4,7	1,99	2,07	7,93	168,72
Рівень рентабельності, %	137,04	138,34	102,07	119,8	102,13	-

Тож, за висновками таблиці по кожному показнику можна зазначити

наступне:

- збільшення основних фондів на 100 га с/г угідь: показник основних фондів на 100 га сільськогосподарських угідь зріс на 91,68%, що пов'язано зі збільшенням обсягів інвестицій у ці фонди. Це може свідчити про прагнення підприємства розширити та модернізувати свою виробничу базу;

- прямі затрати праці: показник затрат праці на 100 га угідь зріс на 38,22%. Це пов'язано із розширенням угідь, хоча ефективність використання праці, ймовірно, залишилася на колишньому рівні через обмежену кількість робітників; – валовий продукт на 100 га с/г угідь: виробництво валової продукції в співставних цінах 2000 року зросло на 26,93%. Зростання було нерівномірним, що може бути результатом нестабільності ринку або коливань у виробничих процесах;

- ефективність використання фондів: виробництво валової продукції на 1 гривню основних фондів збільшилося на 1,67%. Це свідчить про незначне покращення продуктивності основних фондів, хоч і за умов коливань обсягів валової продукції;

- рентабельність: загальний рівень рентабельності знизився, що можна пояснити збільшенням витрат, які зростали швидше за доходи. Це може бути викликано збільшенням цін на ресурси чи зростанням операційних витрат;

- урожайність різних культур: урожайність зернобобових і зернових знизилася на 37,58%, тоді як урожайність соняшника значно зросла (на 68,72%). Такі зміни, ймовірно, зумовлені зміною структури витрат та умовами ринку для окремих культур.

Сформована структура виробничо-господарської діяльності на підприємстві являє собою систему внутрішніх зв'язків і процесів, які сприяють оперативному пристосуванню до змін у зовнішньому середовищі. Це передбачає гнучку організаційну структуру, що дозволяє підприємству адаптувати свої процеси та ресурси відповідно до умов ринку, технологічних інновацій та змін у законодавстві. Організаційна структура повинна бути

розроблена так, щоб відповідати загальній стратегії підприємства, його цілям і пріоритетам. Це забезпечить збалансовану та стійку діяльність, що сприяє досягненню стратегічних цілей у довгостроковій перспективі [22, с. 136].

Організаційно-фінансова характеристика підприємства підсумовується через оцінку його основних економічних і структурних показників, які забезпечують стабільність і конкурентоспроможність на ринку. Вона включає аналіз виробничих, фінансових та управлінських процесів, спрямованих на ефективне використання ресурсів та досягнення стратегічних цілей.

2.2 Оцінка фінансового стану підприємства

Оцінка фінансового стану підприємства є важливим етапом аналізу, що дозволяє визначити його платоспроможність, ліквідність, фінансову стабільність та ефективність використання ресурсів. Такий аналіз є основою для прийняття управлінських рішень, спрямованих на поліпшення фінансових результатів і забезпечення стійкості підприємства в умовах конкурентного ринку.

Як зазначають Несібова О. В. та Івашкевич І. О.: «Фінансовий стан – це складна економічна категорія, що виступає якісною характеристикою ведення господарської діяльності підприємства. За своїм змістом поняття фінансового стану підприємства являє собою сукупність виробничих чинників, що характеризуються системою показників, які відображають наявність, розміщення і використання капіталу підприємства.» [23, с. 186].

Проведення оцінки фінансового стану підприємства включає аналіз структури його активів і пасивів і базується на низці фінансових показників. До основних показників відносяться [24]:

- фінансова стійкість – вимірює надійність фінансової структури підприємства через співвідношення власного та позикового капіталу;

- ділова активність – оцінює ефективність використання ресурсів, таких як оборотні активи, через коефіцієнти обіговості;
- прибутковість (рентабельність) – показує співвідношення прибутку до різних складових, зокрема активів, капіталу та витрат;
- ринкова активність – особливо важлива для акціонерних товариств, визначає привабливість акцій на ринку;
- майновий стан – показує склад і структуру активів підприємства, їхнє призначення та рівень зношеності основних засобів; – ліквідність – визначає здатність підприємства покривати короткострокові зобов'язання за рахунок поточних активів.

Горизонтальний аналіз фокусується на порівнянні показників необоротних активів за різні звітні періоди, відстежуючи зміни в абсолютних і відносних значеннях. Це дозволяє оцінити, чи зростає або зменшується частка активів і наскільки швидко відбуваються ці зміни [25]. Горизонтальний аналіз необоротних активів ТОВ «ЗАХІДАГРО» наведений у таблиці 2.8:

Таблиця 2.8

Горизонтальний аналіз необоротних активів балансу ТОВ
«ЗАХІДАГРО» у 2019-2023 році, тис грн

Актив	Код рядка	2019 р.	2020 р.	2021р.	2022р.	2023р.	Абсолютне відхилення	Темп росту, %
I. Необоротні активи								
Нематеріальні активи	1000	—	2,2	—	—	—	—	—
первісна вартість	1001	—	26,7	—	—	—	—	—
накопичена амортизація	1002	—	-24,5	—	—	—	—	—
Незавершені капітальні інвестиції	1005	—	7 270,0	8 369,4	17 361,4	9 340,4	2070,4	128,5
Основні засоби	1010	20 864,6	31 902,0	34 769,6	37 267,8	45 800,5	24 935,9	219,5
первісна вартість	1011	24 776,8	40 217,4	49 615,6	61 032,0	82 442,2	57 665,4	332,7
знос	1012	(3912,2)	(8315,4)	(14846)	(23764,2)	(36641,7)	(32729,5)	936,6
Інші необоротні активи	1090	7 153,1	—	—	—	—	—	—
Усього за розділом I	1095	28 017,7	39 174,2	43 139,0	54 629,2	55 140,9	27 123,2	196,8

На основі таблиці горизонтального аналізу необоротних активів можна зробити кілька висновків:

- незавершені капітальні інвестиції змінювалися нерівномірно, досягнувши піку у 2022 році, а потім знизилися в 2023 році, що може вказувати на завершення деяких проектів;

- основні засоби зросли на 24935,9 тис. грн (219,5%). Це свідчить про активне оновлення чи розширення основних засобів, що може покращити виробничу потужність підприємства;

- первісна вартість основних засобів показує, скільки було витрачено на придбання або створення цих активів. Її зростання на 332,7% з 2019 по 2023 рік говорить про значні капіталовкладення;

- знос зріс на 936,6%, що свідчить про накопичення амортизації за рахунок зношеності активів.

У нашому випадку на підприємстві темп росту зносу вищий та темп росту первісної вартості майже у 3 рази, що може бути наслідком того, що основні засоби можуть бути фізично або морально застарілими, але підприємство продовжує їх використовувати без проведення переоцінки. Така ситуація часто виникає через відсутність ресурсів для оновлення обладнання, що змушує підприємство підтримувати його в експлуатації навіть після того, як амортизація перевищує первісну вартість, що призводить до погіршення фінансових показників підприємства, зниження продуктивності та зростання ризиків від технічних поломок або простоїв, що в кінцевому підсумку впливає на загальну ефективність бізнесу. [26].

Загалом, сума необоротних активів зросла на 27123,2 тис. грн, що вказує на зростання на 96,8%, свідчить про значне розширення активної бази підприємства. збільшення може свідчити про позитивну динаміку розвитку підприємства, направлену на підвищення конкурентоспроможності та адаптацію до вимог ринку. Таке зростання необоротних активів дозволяє

підприємству краще відповідати змінним умовам і потребам ринку, а також забезпечити його можливості для модернізації та впровадження нових технологій. Збільшення необоротних активів свідчить також про готовність підприємства інвестувати в розвиток основних засобів, що підвищує його технічну оснащеність і продуктивність. Горизонтальний аналіз оборотних активів ТОВ «ЗАХІДАГРО» наведений у таблиці 2.9:

Таблиця 2.9

Горизонтальний аналіз оборотних активів балансу ТОВ «ЗАХІДАГРО»
у 2019-2023 році, тис грн

Актив	Код рядка	2019 р.	2020 р.	2021р.	2022р.	2023р.	Абсолютне відхилення	Темп росту, %
II. Оборотні активи								
Запаси	1100	16 775,2	15 312,0	34 259,2	44 276,9	48 680,1	31 904,9	290,2
Дебіторська заборгованість за продукцію, товари, роботи, послуги	1125	29 508,3	34 124,9	34 314,9	30 916,9	21 526,7	-7981,6	73
Дебіторська заборгованість за розрахунками: з бюджетом	1135	—	18,1	4,0	8,0	15,3	-2,8	84,5
Інша поточна дебіторська заборгованість	1155	—	43 394,6	25 214,9	8 152,8	4 883,1	-38511,5	11,3
Гроші та їх еквіваленти	1165	14,5	1 294,7	49,2	56,6	2 110,9	2 096,4	14557,9
Інші оборотні активи	1190	25 361,4	—	—	—	—	—	—
Усього за розділом II	1195	71 659,4	94 144,3	93 793,0	83 411,2	77 216,1	5556,7	107,8

Аналізуючи оборотні активи ТОВ «ЗАХІДАГРО» за 2023 рік, можна відзначити наступне:

– запаси збільшилися на 290,2%, що може вказувати на активне нарощування матеріальних запасів, що може бути наслідком підвищення виробництва або стратегічного зберігання для задоволення майбутнього попиту;

– дебіторська заборгованість за продукцію, товари, роботи, послуги зменшилася на 23%, що, ймовірно, є позитивним показником у частині зменшення зобов'язань;

– дебіторська заборгованість за розрахунками з бюджетом зменшилася на 15,5%, що свідчить про зменшення зобов'язань з боку держави або податкових зобов'язань;

– інша поточна дебіторська заборгованість знизилася на 88,7%, що може свідчити про покращення фінансової дисципліни;

– грошові кошти та їх еквіваленти значно зросли. Це говорить про поліпшення ліквідності підприємства, що важливо для забезпечення оперативних витрат і виконання фінансових зобов'язань.

Загальний обсяг оборотних активів збільшився з 71659,4 тис грн у 2019 році до 77216,1 тис грн у 2023 році. Це свідчить про позитивну динаміку, оскільки підприємство нарощує свої оборотні активи, що важливо для підтримки операційної діяльності.

Необоротних активів, які утримані для продажу та групи вибуття в агропідприємства немає.

Баланс ТОВ «ЗАХІДАГРО» по горизонтальному аналізу за 5 років рік збільшився на 32679,9 тис грн або на 132,8%, що свідчить про позитивні тенденції в його фінансовій діяльності.

Вертикальний аналіз дозволяє визначити частку активів у загальній структурі активів підприємства на певний момент часу. Це допомагає оцінити, наскільки значну частину становлять необоротні активи в загальних ресурсах компанії, та зробити висновки про їх роль і значення в господарській діяльності. Вертикальний аналіз також дає змогу зрозуміти динаміку зміни часток необоротних активів з часом, відстежуючи їх вклад у загальні активи підприємства. Це важливо для виявлення тенденцій у структурі активів, таких як зростання чи зменшення частки інвестицій у основні засоби або нематеріальні активи, що може вказувати на стратегічні

зміни в господарській діяльності компанії [27].

Вертикальний аналіз необоротних активів дозволяє оцінити структуру цих активів у загальному складі підприємства, визначаючи частку кожної групи необоротних активів, таких як основні засоби, нематеріальні активи та довгострокові фінансові інвестиції. Вертикальний аналіз необоротних активів ТОВ «ЗАХІДАГРО» наведений у таблиці 2.10:

Таблиця 2.10

Вертикальний аналіз необоротних активів балансу ТОВ «ЗАХІДАГРО»
у 2019-2023 році, тис грн

Актив	Код рядка	2019 р. питома вага, %	2020 р. питома вага, %	2021р. питома вага, %	2022р. питома вага, %	2023р. питома вага, %	Абсолютне відхилення, %
I. Необоротні активи							
Нематеріальні активи	1000	—	0,002	—	—	—	—
Незавершені капітальні інвестиції	1005	—	5,5	6,1	12,6	7,06	1,61
Основні засоби	1010	20,9	23,9	25,4	27,0	34,6	13,7
Інші необоротні активи	1090	7,2	—	—	—	—	—
Усього за розділом I	1095	28,1	29,4	31,5	39,6	41,7	13,6
Баланс	1300	100	100	100	100	—	—

На основі представлених даних таблиці можна зробити наступні висновки:

– питома вага незавершених капітальних інвестицій коливалася від 5,5% у 2020 році до 12,6% у 2022 році, але знову знизилася до 7,06% у 2023 році, що може свідчити про періодичне завершення інвестиційних проектів або затримки в їх реалізації;

– питома вага основних засобів збільшилася з 20,9% у 2019 році до 34,6% у 2023 році. Це свідчить про те, що підприємство активніше інвестує в основні засоби.

Усього за розділом I (необоротні активи) спостерігається зростання з 28,1% у 2019 році до 41,7% у 2023 році. Таким чином підприємство збільшує свою залежність від необоротних активів, що може бути позитивним знаком,

якщо ці активи ефективно використовуються.

Вертикальний аналіз оборотних активів дозволяє оцінити структуру й частку кожної групи оборотних активів у загальних оборотних активах підприємства на певний момент часу. Вертикальний аналіз оборотних активів зазначений у таблиці 2.11:

Таблиця 2.11

Вертикальний аналіз оборотних активів балансу ТОВ «ЗАХІДАГРО» у 2019-2023 році, тис грн

Актив	Код рядка	2019 р. питома вага, %	2020 р. питома вага, %	2021р. питома вага, %	2022р. питома вага, %	2023р. питома вага, %	Абсолютне відхилення, %
II. Оборотні активи							
Запаси	1100	16,8	11,5	25	32,1	36,8	19,9
Дебіторська заборгованість за продукцію, товари, роботи, послуги	1125	29,6	25,6	25,1	22,4	16,3	-13,3
Дебіторська заборгованість за розрахунками: з бюджетом	1135	—	0,014	0,003	0,006	0,012	-0,002
Інша поточна дебіторська заборгованість	1155	—	32,6	18,4	5,9	3,7	-28,9
Гроші та їх еквіваленти	1165	0,01	0,97	0,04	0,04	1,59	1,58
Інші оборотні активи	1190	25,4	—	—	—	—	—
Усього за розділом II	1195	71,9	70,6	68,5	60,4	58,3	-13,6
Баланс	1300	100	100	100	100	—	—

На основі представлених даних таблиці можна зробити наступні висновки:

– питома вага запасів значно зросла з 16,8% у 2019 році до 36,8% у 2023 році. Це може свідчити про збільшення виробництва або зберігання товарів, що може бути позитивним знаком, якщо компанія успішно реалізує запаси;

– питома вага дебіторської заборгованості за продукцію та послуги зменшилася з 29,6% у 2019 році до 16,3% у 2023 році. Це може свідчити про

поліпшення процесів стягнення боргів або зниження обсягу продажів. Зниження дебіторської заборгованості може бути позитивним показником, якщо підприємство активно отримує платежі;

– питома вага іншої поточної дебіторської заборгованості значно зменшилася з 32,6% у 2020 році до 3,7% у 2023 році. Це свідчить про те, що компанія, можливо, вирішила погасити заборгованість або зменшити обсяги кредитування;

– щодо грошей та їх еквівалентів, дані таблиці свідчать про значне зростання їх питомої ваги з 0,01% у 2019 році до 1,59% у 2023 році. Це може показувати на покращення ліквідності та зменшення залежності від дебіторської заборгованості.

Загальна питома вага оборотних активів за розділом II зменшилася з 71,9% у 2019 році до 58,3% у 2023 році. Це може свідчити про зменшення активів або про те, що підприємство збільшує свою залежність від необоротних активів.

Оцінка динаміки майна є важливим інструментом для аналізу фінансового стану підприємства. Вона дозволяє виявити величину абсолютного та відносного приросту або зменшення активів, а також зміни в структурі окремих видів активів [28, с. 65]. Систематичний аналіз динаміки та структури майна створює можливості для покращення фінансового та виробничого управління підприємством, що в свою чергу може позитивно вплинути на його ринкову позицію та довгострокову стратегію розвитку. Відображено динаміки структури активів на рисунку 2.2:

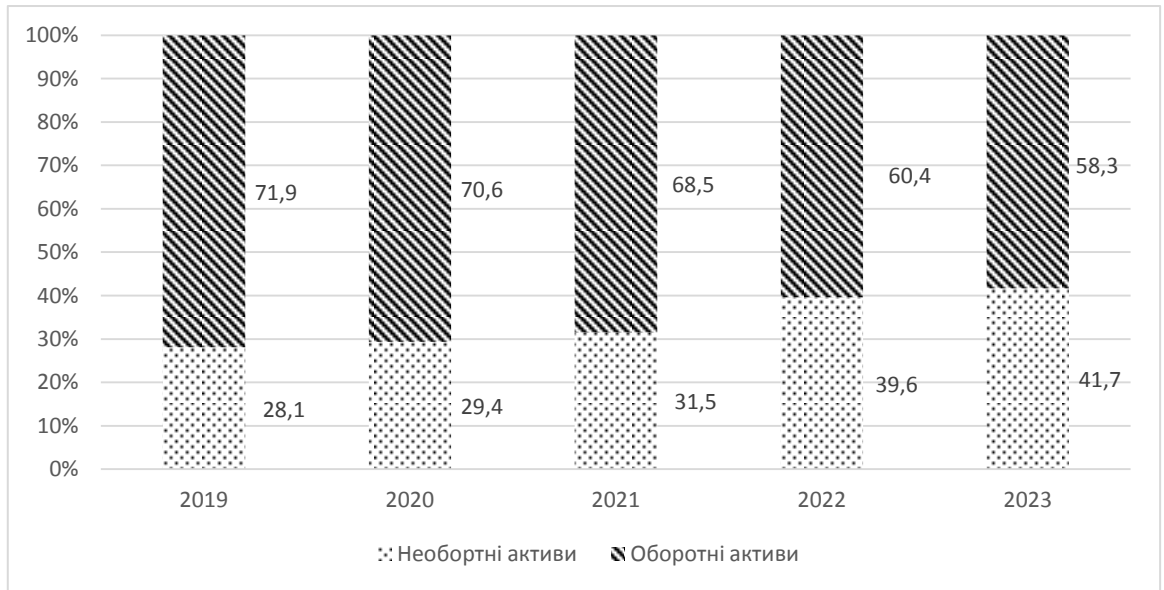

Рис. 2. 2. Структурне співвідношення активів ТОВ «ЗАХІДАГРО»

Питома вага необоротних активів зросла з 28,1% у 2019 році до 41,7% у 2023 році. Це свідчить про те, що підприємство інвестує більше в довгострокові активи, такі як основні засоби. Також це може свідчити про те, що підприємство може мати менше короткострокових активів для покриття своїх зобов'язань.

Питома вага оборотних активів зменшилася з 71,9% у 2019 році до 58,3% у 2023 році. Це може вказувати на те, що підприємство зменшує свою залежність від короткострокових активів, таких як запаси та дебіторська заборгованість. Хоча зменшення питомої ваги оборотних активів може бути тривожним знаком, якщо це не супроводжується підвищенням ліквідності.

Аналіз динаміки пасиву балансу дозволяє виявити зміни у структурі власного та позикового капіталу, оцінити джерела фінансування, визначити короткострокові та довгострокові зобов'язання, а також коригувати фінансову стратегію підприємства для покращення його ефективності. [29, с. 14]. Аналіз динаміки пасиву балансу допомагає краще зрозуміти фінансове здоров'я підприємства та ухвалювати обґрунтовані управлінські рішення. Динаміка структури пасивів ТОВ «ЗАХІДАГРО» наведена на рисунку 2.3:

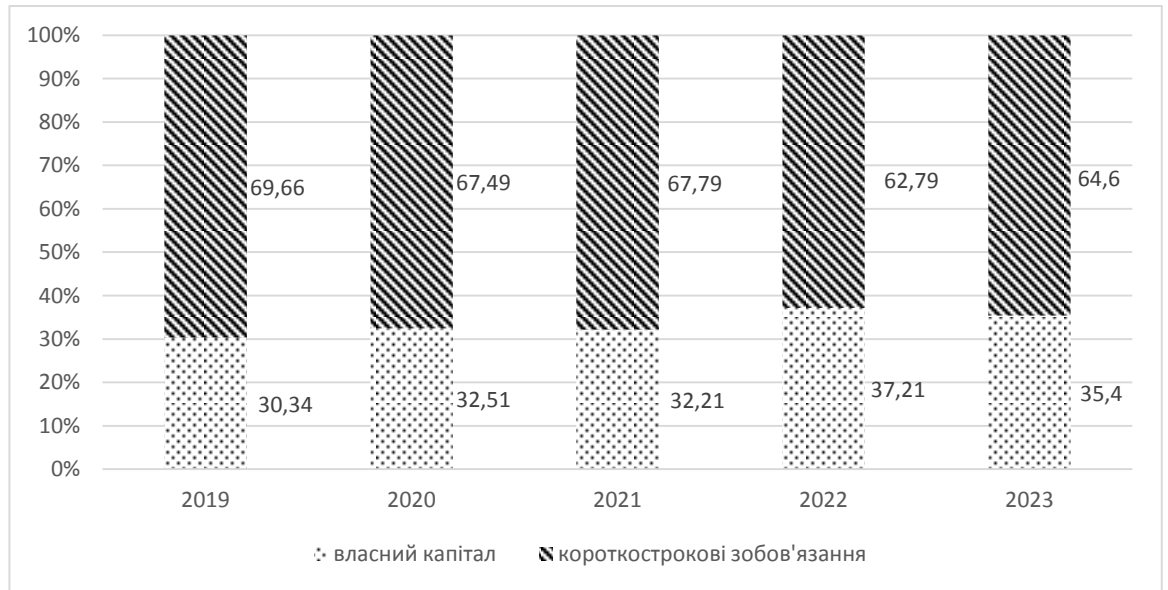

Рис. 2.3. Структурне співвідношення пасивів ТОВ «ЗАХІДАГРО»

Загалом частка власного капіталу збільшилася з 30,34% у 2019 році до 37,21% у 2022 році, що вказує на поліпшення фінансової незалежності підприємства у цей період. Це може свідчити про те, що підприємство залучає більше інвестицій та фінансів з власних джерел, що знижує залежність від зовнішніх запозичень.

Загалом частка короткострокових зобов'язань зменшилася з 69,66% у 2019 році до 62,79% у 2022 році, що є позитивною тенденцією, адже зменшення залежності від короткострокового фінансування може знизити ризики ліквідності.

У 2023 році відзначено незначне зниження частки власного капіталу до 35,40% та зростання короткострокових зобов'язань до 64,60%. Це може свідчити про певні фінансові труднощі.

У 2022 році дійсно спостерігалось помітне зростання частки власного капіталу (+5%), загалом частка має певні коливання і не є стабільно високою. В період 2019 по 2020 частка збільшилася (+2,17%). З 2020 по 2021 рік вона зменшилася (-0,3%), а у 2023 році знову знизилася після зростання у 2022 році (-1,81%).

Незважаючи на коливання, загальна тенденція на зростання частки

власного капіталу впродовж 2019-2022 років свідчить про поліпшення фінансової стабільності підприємства.

Для розрахунку ймовірності банкрутства використовуємо модель О. О. Терещенко для підприємств, яка розроблена саме для українських підприємств та створена на основі їх діяльності. Формула моделі О. О. Терещенка виглядає наступним чином [30, с. 116]:

$$Z = 1,5 * X_1 + 0,08 * X_2 + 10 * X_3 + 5 * X_4 + 0,3 * X_5 + 0,1 * X_6 \quad (2.3)$$

де, X_1 – (Чистий прибуток + Амортизація) / Зобов'язання;

X_2 – Загальні активи / Зобов'язання;

X_3 – Чистий прибуток / Загальні активи;

X_4 – Чистий прибуток / Виручка;

X_5 – Виробничі запаси / Виручка;

X_6 – Виручка / Загальні активи.

Інтерпретація значень Z :

– якщо $Z > 2$, то ймовірність банкрутства не загрожує;

– якщо $1 < Z < 2$, то існує ймовірність банкрутства але не при умові переведення на антикризове управління;

– якщо $0 < Z < 1$, то ймовірність банкрутства велика;

– якщо $Z < 0$, то підприємство вже являється наполовину банкрутом.

У таблиці 2.12 наведений розрахунок показника О. О. Терещенко на підприємстві ТОВ «ЗАХІДАГРО» за останні п'ять років:

Таблиця 2.12

Аналіз ризику банкрутства ТОВ «ЗАХІДАГРО» на основі моделі О. О.

Терещенко

№	Показник	2019р.	2020р.	2021р.	2022р.	2023р.
1	X1	0,086	0,097	-0,062	-0,019	-0,139
2	X2	1,436	1,482	1,475	1,593	1,548
3	X3	0,091	0,098	0,006	0,053	0,008
4	X4	0,275	0,284	0,208	0,17	0,215
5	X5	0,509	0,332	0,92	1,035	1,018
6	X6	0,331	0,346	0,272	0,31	0,361

7	Z	2,71	2,798	1,428	1,82	1,412
---	---	------	-------	-------	------	-------

Тож, аналіз значення показника Z за кожен рік можна інтерпретувати наступним чином:

– 2019 ($Z = 2,71$): підприємство вважається фінансово стабільним, що свідчить про відсутність загрози банкрутства;

– 2020 ($Z = 2,798$): підприємство демонструє навіть кращу фінансову стабільність, ніж у попередньому році, що може бути результатом зростання виручки, зниження витрат або ефективного управління ресурсами;

– 2021 ($Z = 1,428$): значне зниження показника до 1,428 вказує на виникнення ризику банкрутства. Підприємству слід вжити заходів для поліпшення фінансового стану, оскільки існує ймовірність банкрутства без переходу на антикризове управління;

– 2022 ($Z = 1,82$): незважаючи на незначне покращення порівняно з попереднім роком, показник залишається нижче 2. Підприємству важливо звернути увагу на фінансові стратегії для уникнення подальшого погіршення;

– 2023 ($Z = 1,412$): показник знову знизився, що свідчить про певні фінансові проблеми. Ситуація потребує втручання, що може включати перегляд витрат, оптимізацію фінансової стратегії, поліпшення технологій вирощування та зберігання продукції.

Протягом 2019-2020 років агропідприємство мало стабільну фінансову стійкість, але з 2021 року спостерігається суттєве погіршення фінансового стану.

Для більш точного аналізу краще використовували декілька показників оцінки фінансового стану і порівняти висновки між собою. Таким чином буде розглянутий метод комплексної (рейтингової) оцінки фінансового стану ТОВ «ЗАХІДАГРО». Як визначає К. С. Дяченко та А. Ю. Хорєва: «Рейтингова оцінка – полягає у класифікації підприємств за певними ознаками виходячи з фактичного рівня показників фінансового стану і рейтингу кожного показника» [31].

Комплексна (рейтингова) оцінка фінансового стану підприємства передбачає оцінку його фінансових показників, таких як ліквідність, рентабельність, ефективність використання активів та фінансова стійкість. Така оцінка об'єднує різні фінансові коефіцієнти та індикатори, щоб надати цілісну картину фінансового стану підприємства на певний момент часу. За допомогою рейтингової оцінки можна визначити ризики фінансової неспроможності, оцінити можливості зростання і розвитку, а також сформулювати рекомендації щодо управлінських рішень для покращення фінансової стабільності підприємства. Комплексний підхід дозволяє порівнювати фінансовий стан підприємства з конкурентами або галузевими стандартами, що сприяє формуванню стратегій для підвищення його ефективності та конкурентоспроможності.

Визначення фінансового стану за допомогою комплексної (рейтингової) оцінки наведено у таблиці 2.13:

Таблиця 2.13

Комплексна (рейтингова) оцінка фінансового стану ТОВ «ЗАХІДАГРО»

Показник	2019	Р	2020	Р	2021	Р	2022	Р	2023	Р
Коефіцієнт поточної ліквідності	1,03	7	1,05	7	1,01	7	0,96	7	0,9	7
Коефіцієнт швидкої ліквідності	0,43	6	0,88	10	0,64	8	0,45	6	0,33	5
Оборотність дебіторської заборгованості, днів	272,6	0	418,2	0	662,9	0	414,8	0	246,6	0
Оборотність оборотних виробничих фондів та готової продукції і товарів, днів	52	10	43,3	10	65,2	9	102,4	7	126,4	6
Період оборотності активів, днів	280,9	10	287,5	10	423	8	401,7	8	369,8	8
Коефіцієнт фінансової незалежності, %	69,66	7	67,49	7	67,79	7	62,79	7	64,6	7
Забезпеченість оборотності коштів, %	3,11	3	4,43	4	1,04	2	-3,91	0	-10,73	0
Рентабельність продажу, %	27,5	10	28,43	10	2,08	6	16,95	10	2,15	6
Рентабельність активів, %	10,62	10	11,24	10	0,57	6	5,28	10	0,76	5
Рентабельність капіталу, %	35,24	10	35,6	10	1,77	5	15,9	10	2,1	6
Знос основних засобів, %	-4,53	10	-20,68	9	-29,92	9	-38,94	9	-44,45	8
Інтегрований показник фінансового стану	7,14		7,48		5,7		6,35		4,94	
Рейтинг фінансового стану	А		А		Б		Б		Б	

Висновки аналізу рейтингової оцінки повністю співпадають із висновками аналізу ризику банкрутства за О. О. Терещенко.

Як можна зазначити більш за все у підприємства просідає показник оборотності дебіторської заборгованості, який має занадто великі значення. Також показник забезпеченості оборотності коштів особливо за останні 2 роки у критичному стані.

Розглянемо інтегральний показник кожного року та порівняємо отримані результати з висновками за моделлю Терещенка:

– 2019 ($Z = 2,71$, рейтинг $A = 7,14$): значення Z за моделлю Терещенка вище 2, що означає, що підприємство фінансово стійке, і йому не загрожує банкрутство. Рейтинг інтегрального показника підтверджує цей висновок, вказуючи на загалом задовільний стан, хоча деякі показники оборотності дебіторської заборгованості та забезпеченість оборотності коштів мають низькі значення;

– 2020 ($Z = 2,798$, рейтинг $A = 7,48$): значення Z знову вище 2, а інтегральний показник залишається на рівні рейтингу A , що вказує на стабільний фінансовий стан;

– 2021 ($Z = 1,428$, рейтинг $B = 5,7$): значення Z впало до діапазону $1 < Z < 2$, що свідчить про порушення фінансової рівноваги. Показник інтегрального фінансового стану теж знизився до рейтингу B , що підтверджує негативні зміни у фінансовому стані підприємства;

– 2022 ($Z = 1,82$, рейтинг $B = 6,35$): незначне покращення Z до 1,82 але все ще знаходиться в зоні ризику. Інтегральний показник залишається в рейтингу B , що підтверджує наявність фінансових проблем, хоч і зі стабілізацією;

– 2023 ($Z = 1,412$, рейтинг $B = 4,94$): значення Z знову впало до 1,412, що свідчить про певні фінансові проблеми та погіршення фінансового стану загалом. Інтегральний показник також знизився до найгіршого значення за весь аналізований період.

Коефіцієнти ліквідності показують здатність підприємства швидко розрахуватися із зобов'язаннями, а коефіцієнти платоспроможності показують здатність підприємства погасити ті зобов'язання, які мають термін більше одного року [32].

Методика аналізу ліквідності балансу наведена у таблиці 2.14:

Таблиця 2.14

Методика аналізу ліквідності балансу підприємства

Тип ліквідності	Поточна	Короткострокова	Довгострокова
Абсолютний	$A1 > П1$	$A1 > П1 + П2$	$A1 > П1 + П2 + П3$
Нормальний	$A1 + A2 > П1$	$A1 + A2 > П1 + П2$	$A1 + A2 > П1 + П2 + П3$
Критичний	$A1 + A2 + A3 > П1$	$A1 + A2 + A3 > П1 + П2$	$A1 + A2 + A3 > П1 + П2 + П3$
Кризовий	$A1 + A2 + A3 < П1$	$A1 + A2 + A3 < П1 + П2$	$A1 + A2 + A3 < П1 + П2 + П3$

Аналіз ліквідності активів агропідприємства наведено у таблиці 2.15:

Таблиця 2.15

Активи ТОВ «ЗАХІДАГРО» за ліквідністю у 2019-2023 рр., тис грн

Типи активів	2019 р.	2020 р.	2021 р.	2022 р.	2023 р.	Абсолютне відхилення тис. грн 2023р. до 2019р.	Відносний приріст % 2023р. до 2019 р.
A1	14,5	1 294,7	49,2	56,6	2 110,9	2096,4	14557,93
A2	54869,7	77537,1	59533,8	39077,7	26425,1	-28417,6	48,21
A3	16775,2	15312	34259,2	44276,9	48680,1	31904,9	290,19
A4	28017,7	39174,2	43139	54629,2	55140,9	27123,2	196,81

Тож, практично всі типи активів збільшилися. Найбільше збільшення було у повільно-ліквідних (A3) на 31904,9 тис грн за рахунок значного збільшення запасів протягом всього аналізованого періоду. Високо-ліквідних активів (A1) стало більше на 2096,4 тис грн за рахунок значного збільшення грошей та їх еквівалентів у 2023 році. Важко-ліквідних активів (A4) також стало більше на 27123,2 тис грн за рахунок збільшення необоротних активів. Швидко-ліквідних активів (A2) стало менше практично у два рази на 28417,6 тис грн за рахунок зменшення дебіторської заборгованості.

Систематизація пасивів товариства за терміновістю оплати наведена у таблиці 2.16:

Таблиця 2.16

Пасиви ТОВ «ЗАХІДАГРО» за терміновістю оплати у 2019-2023 рр.,

тис грн

Типи активів	2019 р.	2020 р.	2021 р.	2022 р.	2023 р.	Абсолютне відхилення тис. грн 2023р.до2019р.	Відносний приріст % 2023р. до 2019р.
П1	37757,8	46642,7	34974,3	38499	32737,4	-5020,4	80,7
П2	31674,3	43333	57890,2	48170,4	52765,1	21090,8	166,59
П3	-	-	-	-	-	-	-
П4	30245,4	43342,8	44116,7	51371	46854,5	16609,1	154,91

Тож, найбільш термінові зобов'язання (П1) зменшився на 5020,4 тис грн, але у період 2019-2021 роки спостерігалось зростання цього показника. Короткострокові зобов'язання (П2) збільшилися за аналізований період на 21090,8 тис грн. Власний капітал (П4) товариства збільшився на 16609,1 тис грн. Довготермінові зобов'язання (П3) у товариства відсутні.

Баланс підприємства є абсолютно ліквідним при умові, що $A1 > P1, A2 > P2, A3 > P3, A4 < P4$.

Тож, буде проведено порівняння активів та пасивів балансу ТОВ «ЗАХІДАГРО» у 2019-2023 роках:

$A1 > P1, A2 > P2, A3 > P3, A4 < P4$

– 2019 рік: $14,5 < 37757,8; 54869,7 > 31674,3; 16775,2 > 0; 28017,7 < 30245,4$
 – баланс товариства є ліквідним. Однак найбільш термінові зобов'язання перевищують наявні грошові кошти у понад 2603 рази. Це вказує на недостатність грошових коштів для покриття короткострокових боргів, незважаючи на загальну ліквідність;

– 2020 рік: $1294,7 < 46642,7; 77537,1 > 57890,2; 15312 > 0; 39174,2 < 43342,8$
 – баланс товариства знову є ліквідним, але найбільш термінові зобов'язання перевищують грошові кошти підприємства в понад 36 разів. Це свідчить про

те, що ситуація з грошовими коштами дещо покращилася порівняно з 2019 роком, але все ще потребує уваги;

– 2021 рік: $49,2 < 34974,3$; $59533,8 > 43333$; $34259,2 > 0$; $43139 < 44116,7$ – баланс товариства теж є ліквідним, але співвідношення найтерміновіших зобов'язань до грошових коштів збільшується до понад 710 разів;

– 2022 рік: $56,6 < 38499$; $39077,7 < 48170,4$; $44276,9 > 0$; $54629,2 > 51371$ – баланс товариства є відносно неліквідним. Найбільш термінові зобов'язання значно перевищують наявні грошові кошти агропідприємства більш ніж у 680 разів, позики і кредити банків більші за швидко реалізовані активи, постійні пасиви є меншими за необоротні активи;

– 2023 рік: $2110,9 < 32737,4$; $26425,1 < 52765,1$; $48680,1 > 0$; $55140,9 > 46854,5$ – баланс товариства знову є відносно неліквідним. Найбільш термінові зобов'язання значно перевищують наявні грошові кошти агропідприємства більш ніж у 15 разів, позики і кредити банків знову більші за швидко реалізовані активи, постійні пасиви знову є меншими за необоротні активи;

За моделлю Терещенка, фінансова стійкість підприємства різко знизилася починаючи з 2021 року, і баланс перестав бути повністю ліквідним з 2022 року. Це підтверджує висновки про зниження фінансової стійкості та виникнення загрози банкрутства. Впродовж всього періоду також спостерігається значне перевищення найбільш термінових зобов'язань над грошовими коштами агропідприємства.

Загальний аналіз фінансового стану ТОВ «ЗАХІДАГРО» свідчить про його нестабільність, особливо в останні роки, що виявляється у зниженні ліквідності та зростанні ризику банкрутства. Для покращення показників підприємству необхідно впровадити антикризові заходи та оптимізувати управління ресурсами.

2.3 Ефективність фінансового відтворення основних засобів на

підприємстві в умовах невизначеності

У сучасних умовах невизначеності, яка викликана економічними коливаннями та змінами в законодавстві, ефективність фінансового відтворення основних засобів на підприємствах є особливо актуальною темою. Відтворення основних засобів не лише впливає на конкурентоспроможність компанії, але й визначає її здатність адаптуватися до змін у зовнішньому середовищі. Аналіз ефективності цього процесу дозволяє підприємствам оптимізувати витрати та забезпечити стійкий розвиток в умовах невизначеності.

У першому розділі дипломної роботи були зазначені всі формули та методи оцінки фінансового відтворення основних засобів. Тож, аналізуючи формулу 1.1 потреба у фінансуванні відтворення основних засобів підприємства дорівнює річному нарахуванню амортизації.

Нарахування амортизації за останні п'ять років ТОВ «ЗАХІДАГРО» можна побачити у таблиці 2.17:

Таблиця 2.17

Річне нарахування амортизації ТОВ «ЗАХІДАГРО», тис грн

Формула розрахунку	2019 р.	2020 р.	2021 р.	2022 р.	2023 р.	Відносне відхилення 2023р. до 2019р.,%
Ф№1 1012 (гр.4-гр.3)	-3 102	-4 403,2	-6 530,6	-8 918,2	-12 877,5	415,14

Тож, виходячи з розрахунків можна побачити поступове накопичення амортизації, а отже і потребу у відтворенні основних засобів. Це накопичення амортизації вказує на зношування активів, що потребує оновлення та інвестицій для підтримки продуктивності агропідприємства.

Для проведення оцінки стану основних засобів буде проведений розрахунок коефіцієнтів зносу, придатності, оновлення, вибуття, приросту основних засобів та їх частки в активах (таблиця 1.3). Розрахунок коефіцієнтів відображено у таблиці 2.18:

Таблиця 2.18

Розрахунок коефіцієнтів оцінки стану основних засобів

ТОВ «ЗАХІДАГРО»

Показник	2019р.	2020р.	2021р.	2022р.	2023р.	Відносне відхилення, %
Коефіцієнт зносу основних засобів	4,53	20,68	29,92	38,94	44,45	981,23
Коефіцієнт придатності основних засобів	84,2	79,3	70,1	61,1	55,6	66,03
Коефіцієнт оновлення основних засобів	15,37	27,44	5,78	4,09	10,35	67,34
Коефіцієнт вибуття основних засобів	17,36	17,77	16,24	17,97	21,1	121,54
Коефіцієнт приросту основних засобів	38,68	62,32	23,37	23,01	35,08	90,69
Частка основних засобів в активах підприємства	20,93	23,93	25,38	27	34,6	165,32

Усі ці коефіцієнти разом складають систему показників, яка дозволяє оцінити стан, динаміку та ефективність управління основними засобами підприємства. Вони надають комплексне уявлення про те, наскільки підприємство підтримує свої основні засоби в належному стані, як активно інвестує в оновлення активів і чи ефективно управляє їх зносом та вибуттям. [33, с. 315].

Судячи з таблиці розглянемо характеристики кожного показника, розрахованого для ТОВ «ЗАХІДАГРО» за 2019–2023 роки.

– чим вище коефіцієнт зносу основних засобів, тим більший знос мають основні засоби, а отже, є потреба в їх оновленні. За період 2019-2023 років цей показник став більшим майже у 10 разів з 4,53% у 2019 році до 44,45% у 2023 році;

– зниження коефіцієнта придатності основних засобів з 84,2% у 2019 році до 55,6% у 2023 році говорить про поступове старіння основних засобів та зростання потреби в їх оновленні;

– найбільше зростання коефіцієнту оновлення основних засобів спостерігається у 2020 році (27,44%), тоді як у наступні роки цей показник є

нижчим. Найнижчого рівня цей показник зазнає у 2022 році (4,09%);

– значення коефіцієнту вибуття основних засобів майже стабільне, хоча спостерігається деяке зростання у 2023 році (21,1%);

– позитивне значення коефіцієнту приросту основних засобів свідчить про приріст основних засобів, а негативне – про скорочення. Найбільший приріст спостерігається у 2020 році (62,32%), найменший у 2022 році (23,01%);

– Поступове зростання частки основних засобів в активах підприємства з 20,93% у 2019 році до 34,6% у 2023 році свідчить про збільшення значимості основних засобів у структурі активів підприємства.

Показники ефективності використання основних фондів мають значний вплив на фінансові показники підприємства, оскільки від них залежить продуктивність і, відповідно, доходи. При оптимальному використанні основних засобів підприємство може зменшити виробничі витрати, що сприяє підвищенню рентабельності. Високий рівень ефективності основних фондів, наприклад, показники фондівіддачі (обсяг реалізації продукції на одиницю основних фондів), забезпечує стабільний дохід і покращує фінансовий стан підприємства. [34]. Показники ефективності використання основних фондів підприємства включають фондівіддачу, фондоозброєність, рентабельність, фондомісткість. Розрахунок цих показників наведено у таблиці 2.19:

Таблиця 2.19

Показники ефективності використання основних фондів

ТОВ «ЗАХІДАГРО»

Показник	2019р.	2020р.	2021р.	2022р.	2023р.	Відносне відхилення 2023р. до 2019р.,%
Фондовіддача	1,74	1,75	1,12	1,19	1,15	66,09
Фондоозброєність	758,42	879,44	1149,51	900,47	1038,35	136,91
Фондомісткість	0,58	0,57	0,9	0,84	0,87	150
Рентабельність	47,8	49,64	2,32	20,14	2,48	5,19

На основі даних таблиці можна зробити такі висновки про ефективність використання основних фондів ТОВ «ЗАХІДАГРО» протягом 2019-2023 років:

– фондovіддача залишається відносно стабільною, але має тенденцію до зниження після 2020 року (з 1,74 у 2019 році до 1,15 у 2023 році). Це може свідчити про зниження ефективності використання основних засобів, оскільки підприємство отримує менше прибутку на одиницю вартості основних фондів;

– зростання фондоозброєності вказує на те, що вартість основних фондів на одного працівника збільшується. Це може означати, що підприємство інвестує в технічне оснащення, підвищуючи забезпечення працівників необхідними ресурсами. Однак, якщо фондоозброєність зростає через надмірне навантаження на працівника або нестачу кадрів, це може створити додаткове навантаження і потенційно призвести до зниження ефективності або якості роботи. Дуже високі показники фондоозброєності можуть свідчити про зростання навантаження на одного працівника. Це означає, що кожен працівник має більше основних засобів у розпорядженні для виконання своєї роботи, що може як покращити ефективність праці, так і створити додаткове навантаження, особливо якщо працівники не встигають обслуговувати чи ефективно використовувати всі доступні ресурси;

– фондомісткість має зворотну тенденцію до фондovіддачі та зростає до 0,9 у 2021 році, після чого трохи знижується. Це свідчить про те, що на одиницю виручки припадає більше витрат на основні засоби, що може вказувати на зменшення ефективності використання основних фондів у 2021 році з частковим покращенням у 2022-2023 роках, хоча показник 2023 року вищий за показник 2022 року;

– рентабельність суттєво знижується в 2021 році (до 2,32%) порівняно з 47,8% у 2019 році та 49,64% у 2020 році, хоча у 2022 році рентабельність

покращується до 20,14%, у 2023 році вона знову падає до 2,48%. Такий результат був отриманий із-за зниження виручки у 2021 та 2023 роках свідчить про зменшення виручки, що є результатом або зниження обсягів виробництва, або збільшення витрат.

ФЕ¹ – показує середнє значення економічного ефекту (виручки від реалізації) на одну гривню. ФЕ² – це значення показника використання основних засобів за певний період. Два інтегральних показники ефективності використання основних засобів ФЕ¹ та ФЕ² також мають недолік у вигляді неможливості їх розрахунку при умові від’ємної рентабельності. В такому випадку вказується нульове значення цих коефіцієнтів [35, с. 152].

Для визначення показника ФЕ² необхідно розрахувати ефективність використання основних засобів (ФТ). Для розрахунку ФТ необхідно розділити продуктивність праці на середньорічну вартість основних засобів.

Для розрахунку продуктивності праці необхідно розділити обсяг собівартості реалізованої продукції розділити на середньооблікову чисельність працівників.

Розрахунок інтегральних показників для ТОВ «ЗАХІДАГРО» зазначено у таблиці 2.20:

Таблиця 2.20

Інтегральні показники ефективності використання основних засобів
ТОВ «ЗАХІДАГРО»

Показник	2019 р.	2020 р.	2021 р.	2022 р.	2023 р.	Відносне відхилення 2023р. до 2019р.,%
ФЕ ¹	7,04	7,17	1,85	4,62	1,9	26,99
ФЕ ²	1,9	1,74	0,29	0,69	0,25	13,16
Продуктивність праці	823,35	916,97	1052,27	714,61	942,05	114,42
Ефективність використання основних засобів	0,043	0,035	0,032	0,020	0,023	53,49

Виходячи з таблиці, можна зробити наступні висновки про інтегральні показники ефективності використання основних засобів ТОВ «ЗАХІДАГРО»:

– ФЕ¹: у 2019 та 2020 роках значення ФЕ¹ знаходяться на високому рівні (7,04 та 7,17 відповідно), що свідчить про ефективне використання основних засобів у ці роки з точки зору їхньої рентабельності та обсягу виробництва. Однак у 2021 та 2025 роках цей показник різко знижується до 1,85 та 1,9 відповідно, що вказує на зниження прибутковості підприємства. Коливання показника свідчить про нестабільність у використанні основних засобів з точки зору отриманого прибутку;

– ФЕ²: з 2019 по 2023 роки показник ФЕ² має загальну тенденцію до зниження (від 1,90 у 2019 році до 0,25 у 2023 році), що свідчить про поступове зменшення загальної ефективності експлуатації основних засобів. Це може вказувати на те, що з часом підприємство менш ефективно використовує свої ресурси в аспекті продуктивності та управління витратами.

Ефективність фінансового відтворення основних засобів підприємства в умовах невизначеності є одним з основних факторів для забезпечення стабільного розвитку та адаптації до ринкових змін. Вона залежить від правильного управління активами, модернізації та впровадження нових технологій, що сприяє підвищенню продуктивності та зниженню витрат. Тому підприємству важливо розробити стратегії, які забезпечать ефективне використання ресурсів, щоб зберігати конкурентоспроможність у динамічному середовищі.

Висновки до розділу 2

1. ТОВ «ЗАХІДАГРО» було зареєстровано 6 липня 2016 року. За два дні до реєстрації агропідприємства був призначений керівник Маковійчук Анатолій Борисович, який зазначений як головний бухгалтер 29 лютого 2024 року і здійснює фінансову роботу на підприємстві. Агропідприємство має у власності 3475,6 га сільськогосподарських угідь (409 земельних ділянок) на момент завершення 2023 року. За обсягами виробництва та розміром ТОВ

«ЗАХІДАГРО» можна віднести до середніх. Підприємство займається виключно вирощуванням, хоча у зазначенні спеціалізації включене тваринництво. Основною вирощуваною продукцією протягом 2019-2022 років є пшениця але у 2023 році підприємство вирішило змінити свою фінансову стратегію та переключитися на вирощування насіння кукурудзи.

2. За проведеними розрахунками у другому підрозділі можна прийти висновків, що протягом 2019-2020 років агропідприємство мало досить високий рівень фінансової стійкості, хоча мало певні проблеми із значенням оборотності дебіторської заборгованості у днях. У період 2021-2023 років спостерігається значне зниження показників ліквідності та рентабельності.

Згідно з моделлю О. О. Терещенка та методу комплексної (рейтингової) оцінки фінансового стану, підприємство залишалося стабільним та не піддавалося ризикам банкрутства у 2019-2020 роках, але в наступні роки фінансова стійкість знизилася, що призвело до ризиків банкрутства, вказуючи на необхідність термінових заходів для покращення ситуації.

3. Оцінка ефективності використання основних засобів підприємства виявила серйозні проблеми із зносом, оновленням та загальною придатністю основних засобів, попри зростання їх частки у загальних активах протягом всього аналізованого періоду. Зношеність основних має тенденцію до збільшення у 10 разів більшу за їх поновлення у період 2019-2023 років. Показники фондівдачі та рентабельності мають значне заниження у 2021 та 2023 роках порівняно з іншими періодами, що є результатом невеликої виручки від реалізації продукції у ці роки. Інтегровані показники оцінки ефективності використання основних засобів також показують невеликі значення у 2021 та 2023 роках. Загальне коливання цих показників свідчать про нестабільність ефективності використання основних засобів відносно отриманого прибутку та ефективності використання власних ресурсів.

Тож, ТОВ «ЗАХІДАГРО» демонструє зміни у фінансовій стратегії та

ефективності використання основних засобів. Протягом 2019-2020 років підприємство характеризувалося високим рівнем фінансової стійкості, однак у період 2021-2023 років спостерігалось зниження показників ліквідності та рентабельності, що вказує на ризики банкрутства. Крім того, проблеми з зносом і оновленням основних засобів вказують на необхідність термінового покращення управлінських практик і фінансових стратегій. Агропідприємству необхідно звернути увагу на виявлені недоліки та впровадити правильні стратегічні рішення щодо їх усунення.

РОЗДІЛ 3

УДОСКОНАЛЕННЯ ФІНАНСОВОГО ВІДТВОРЕННЯ ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ СІЛЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ПІДПРИЄМСТВА В УМОВАХ НЕВИЗНАЧЕНОСТІ

3.1. Напрями вдосконалення фінансового відтворення основних засобів сіськогосподарських підприємств в Україні

Вдосконалення фінансового відтворення основних засобів сільськогосподарських підприємств в Україні є критично важливим для забезпечення ефективності аграрного сектору та підвищення його конкурентоспроможності. З огляду на сучасні виклики, пов'язані з інфляцією, військовою агресією, коливаннями ринку та змінами в технологіях, необхідно розробити нові підходи до фінансування та управління основними засобами.

На сьогодні аграрний сектор України стикається з низкою серйозних фінансових проблем, які були ще більше загострені внаслідок російської військової агресії. Ці виклики включають скорочення державних субсидій, значний розрив цін на ресурси та реалізовану сільськогосподарську продукцію, зменшення кількості виданих кредитів, що врешті-решт ускладнює досягнення самоокупності підприємств агросектору [36, с. 5].

Складність відтворення основних засобів у сільському господарстві обумовлена різноманітністю об'єктів управління на всіх етапах виробничого циклу та відтворювального процесу. Управління цим процесом включає три ключові функції [37, с. 103]:

– операційний менеджмент – спрямований на ефективне використання матеріально-технічної бази у поточному виробництві. Являється першочерговою умовою на етапі формування підприємства оскільки є вирішальною у питанні реалізації та організації виробничого процесу. Він

включає контроль та організацію процесів, пов'язаних із обслуговуванням та ремонтом обладнання, що забезпечує безперервність виробництва;

– інвестиційний менеджмент – охоплює оновлення та модернізацію основних засобів, що вимагає планування капіталовкладень для досягнення довгострокових цілей підприємства. Це важливий аспект, оскільки застаріла техніка не дозволяє ефективно функціонувати підприємству в умовах високої конкуренції та змін у технологіях;

– фінансовий менеджмент – забезпечує фінансування потреб у відтворенні основних засобів. Фінансування може надходити як з внутрішніх джерел, так і через зовнішні інвестиції або кредити, а також державну підтримку. Від доступу до фінансових ресурсів залежить здатність підприємства своєчасно оновлювати та підтримувати основні засоби.

Вибір джерела фінансування відтворення основних виробничих фондів є важливим етапом для будь-якого підприємства. Основні критерії – мінімум питомих приведених витрат на виготовлення однієї одиниці продукції та максимум чистої теперішньої вартості грошового потоку від експлуатації основних засобів – є базовими для прийняття оптимального рішення. [38].

Мінімум питомих приведених витрат передбачає вибір такого джерела фінансування, яке дозволить підприємству знизити витрати на виробництво одиниці продукції. Оцінка питомих витрат допомагає порівняти економічну ефективність різних варіантів фінансування (наприклад, кредитування, лізинг, власні кошти) в контексті витрат на відтворення основних засобів, амортизації, процентних платежів тощо. Для цього варто провести розрахунки капітальних витрат, амортизаційних витрат, процентних платежів, операційних витрат. Таким чином мінімізуючи дані витрати можна досягти достатнього рівня ефективності та використання джерела фінансування основних засобів.

В довоєнний період у 2021 році, аграрний сектор України відіграв важливу роль в економіці країни, забезпечуючи значну частину ВВП і

експорту. За даними Міністерства аграрної політики України, сільське господарство становило понад 10% від загального валового внутрішнього продукту (ВВП) країни та експорт у розмірі 22 мільярди доларів США, що ставить Україну серед найбільших постачальників аграрної продукції в світі. [39].

Внаслідок початку повномасштабної війни в Україні було зазнано втрат станом на 15 вересня 2022 року 6,6 млрд дол. США, що вже становило 23% від загальної вартості активів агропромислової галузі. Виявляють наступні загрози стабільної діяльності аграрного сектору під час повномасштабної війни [40, с. 10]:

- вихід із ринку частини агропідприємств або зміна їх спеціалізації внаслідок великих економічних втрат та перекваліфікації на вирощування більш рентабельних культур;
- спростування процесу вирощування та зниження використання добрив та засобів захисту рослин таким чином зменшуючи врожайність культур та їх якість;
- внаслідок проблем збуту та недостачі складських потужностей знецінення або втрата частини зібраного врожаю;
- погіршення платоспроможності населення внаслідок чого погіршується купівельна спроможність багатьох видів недешевої сільськогосподарської продукції.

Високі кредитні ризики в Україні також змушують банки бути дуже обережними у своїй кредитній політиці, особливо щодо сільськогосподарських підприємств. Банки вимагають високого рівня заставного забезпечення або гарантій, що ускладнює отримання позик для багатьох агропідприємств.

До того ж, процентні ставки на кредити залишаються високими, часто перевищуючи 20%, що робить кредитування не вигідним для сільськогосподарських підприємств. Банки накладають значні надбавки на

позикові відсотки, щоб покрити можливі ризики непогашення кредитів. Це призводить до скорочення як попиту на кредити з боку аграрних підприємств, так і їх пропозиції з боку банків.

Незважаючи на потребу у підвищенні доступності кредитування для сільського господарства, існують значні стримуючі фактори, що гальмують цей процес. Одним з таких факторів є слабкість фінансових інститутів в Україні, які часто перебувають у важких економічних умовах. Надмірно швидке збільшення доступу до капіталу без належних правових та адміністративних реформ може спричинити неналежне кредитування, послаблення банківського сектору, та негативно вплинути на формування відповідальної кредитної культури серед позичальників.

Щоб уникнути цих проблем, розвиток сільської фінансової системи доцільно здійснювати поступово, паралельно з інституційним зміцненням банків та інших фінансових організацій.

У 2024 році держава виділила загальну суму 4,2 млрд грн на підтримку аграрних підприємств. Розподіл держпідтримки відображено на рисунку 3.1 (UkrAgroConsult):

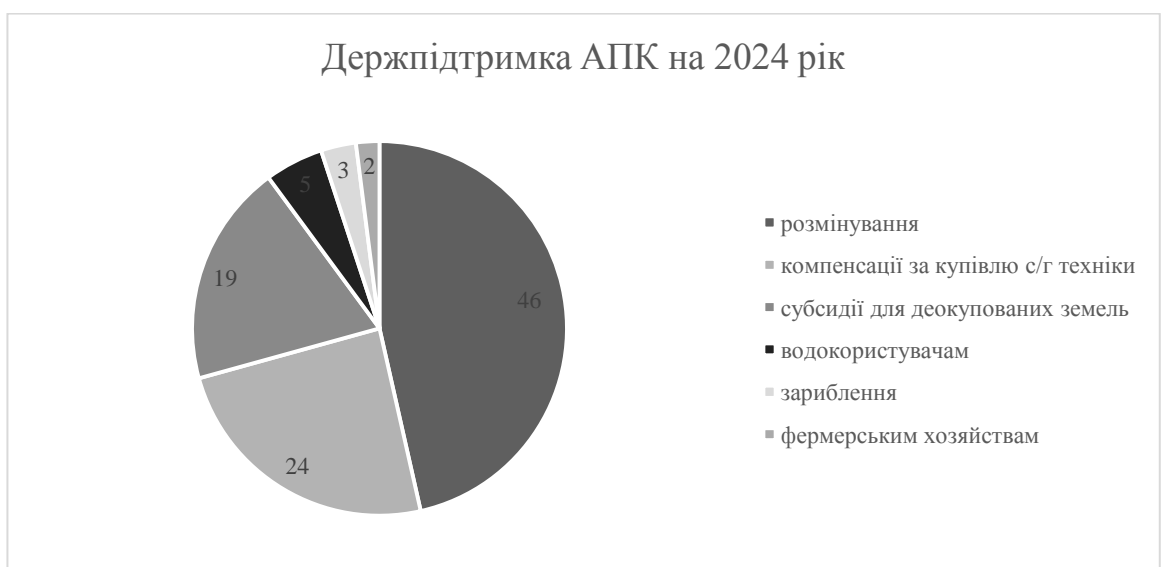

Рис.3.1. Розподіл держпідтримки АПК на 2024 рік за напрямками по Україні [41]

Держпідтримка агросектору України демонструє скорочення з 2018 року після рекордних 6,3 млрд грн. Це відображає тенденцію до зменшення обсягів підтримки, незважаючи на важливість агропромислового комплексу для економіки країни.

З огляду на ситуацію в аграрному секторі України, є кілька напрямків, які можуть допомогти вдосконалити державну підтримку та поліпшити становище аграріїв, зокрема в умовах економічної нестабільності та війни:

- спрощення доступу до державної підтримки шляхом зменшення бюрократії;
- збільшення обсягів державної підтримки зробивши його більш стабільним та прогнозованим;
- підтримка малих та середніх фермерів шляхом цільового фінансування та надання інформаційних послуг щодо державної підтримки;
- розвиток міжнародного співробітництва шляхом розширення доступу до міжнародних програм підтримки;
- залучення інвестицій у аграрний сектор шляхом підвищення доступності кредитів для агровиробників та створення аграрних венчурних фондів;
- удосконалення інфраструктури шляхом забезпечення логістики для доставки аграрної продукції на внутрішні і зовнішні ринки.

На протязі останніх років найсуттєвіший вплив на дохід агрогосподарств мали девальвація гривні, експортна логістика та зростання цін на матеріально-технічні ресурси.

В перші місяці війни українська гривня за курсом НБУ девальвувала 30%, а якщо враховувати комерційний курс – ще більше. Наслідком цього були знижені витрати на землю, оплата праці тощо, але ціни на основні засоби агропідприємств збільшилися [42].

Головною проблемою, з якою стикаються агропідприємства у процесі

фінансування основних засобів – це недостача матеріальних ресурсів для його фінансування.

Для своєчасного оновлення застарілих основних засобів слід вчасно збільшувати їх кількість по можливості, а також вдосконалювати та поліпшувати їх структуру. Тобто фінансове відтворення основних засобів повинно відбуватись на новій технічній основі [43, с. 24].

Основним напрямом забезпечення агропідприємств в умовах війни та економічної невизначеності – це спрямування зусиль на ефективність ланцюга: «виробництво – перероблення – зберігання – постання населенню харчових продуктів» [40, с. 43].

1. Відновлення аграрного сектору на постраждалих територіях забезпечивши розмінування сільськогосподарських земель на що було виділено 46% від загальної суми держпідтримки АПК та рекультивація їх земель. Також необхідно спонукати залученню гуманітарної допомоги, відновленню інфраструктури та відновлення їх виробничого потенціалу на постраждалих територіях.

Відновлення аграрного сектору на постраждалих територіях вимагає відновлення основних засобів, які необхідні для ефективного ведення сільського господарства. Це включає як інфраструктурні об'єкти, так і технічні засоби, що безпосередньо впливають на виробництво та зберігання сільськогосподарської продукції:

– Відновлення сільськогосподарської техніки є критичним для відновлення виробництва, зокрема закупівля тракторів, комбайнів та іншої техніки, пошкодженої під час бойових дій. Це також включає необхідність відновлення обладнання для обробки ґрунтів та збору врожаю, а також систем для зберігання продукції, щоб уникнути втрат.

– Необхідно відновити зруйновані виробничі приміщення, склади, ферми та теплиці для відновлення виробничих процесів. Також важливим є відновлення переробних підприємств, таких як млини та молочні заводи, і

забезпечення належних умов для зберігання продукції та її транспортування.

– Відновлення зрошувальних систем є важливим для стабільного забезпечення водою сільськогосподарських культур. Крім того, потрібно відновити систему водопостачання та водовідведення для забезпечення аграрних підприємств необхідними водними ресурсами для нормального функціонування.

– Для відновлення високої продуктивності аграрного сектору потрібно відновити постачання агрохімікатів, таких як добрива та пестициди. Це дозволить зберегти врожаї та ефективно захищати рослини від хвороб і шкідників.

– Фінансова підтримка у вигляді кредитів та грантів допоможе сільгоспвиробникам відновити пошкоджене виробництво.

Головною задачею для державної аграрної політики в 2024 році являється відновлення аграрного сектору на постраждалих та деокупованих територіях [44];

2. Посилення децентралізації аграрної системи потребує комплексного підходу, орієнтованого на підтримку фермерських та особистих селянських господарств як основи економічного зростання в сільських регіонах. Важливо також залучати населення до малих підприємств, що доповнюють агросектор, та підтримувати дорадчі служби, які допомагають розвивати органічне виробництво і експорт. Сприятливі умови для використання побічного лісокористування, а також розвиток кооперативів для спільного використання техніки та органічних добрив дозволять знизити витрати та покращити ефективність виробництва, забезпечуючи сталий розвиток сільських територій.

Щодо основних засобів для посилення децентралізації аграрної економіки в умовах сучасних викликів, важливо виділити наступні категорії:

– необхідно забезпечити доступ до дешевих кредитних ресурсів і грантів для малих фермерських господарств, особистих селянських

господарств та кооперативів. На прикладі існує програма «Доступні кредити 5-7-9», яка спрямована на підтримку малого та середнього бізнесу в Україні, зокрема фермерських господарств. В умовах сучасної економічної невизначеності дана програма була практично єдиним дієвим інструментом підтримки аграрного сектору. У 2023 році за цією програмою було приблизно 90% нових кредитів [45]. Інвестиції в сільське господарство дозволять модернізувати виробничі потужності, оновити техніку та інфраструктуру, що сприятиме збільшенню продуктивності та забезпечить розвиток аграрної економіки;

– забезпечення доступу до сільськогосподарської техніки для дрібних фермерських господарств через кооперативи та спільні ініціативи дозволить знизити витрати на виробництво та підвищити ефективність. Це можуть бути як великі машини (трактора, комбайни), так і малогабаритна техніка, яка дає можливість працювати на менших площах, зокрема для обробки городів чи садів;

– потрібно інвестувати в створення або відновлення складських та переробних потужностей, особливо на місцях, що дозволить фермерам не лише зберігати продукцію, але й обробляти її для подальшого продажу.

3. Зміцнення власної продовольчої системи громад передбачає підтримку місцевих сільськогосподарських ініціатив, таких як розвиток городництва, дрібного тваринництва та кооперації для забезпечення самозабезпечення харчовими продуктами. Важливо також стимулювати переробку сільгосппродукції на місцях, зокрема для соціальних установ, та розширювати виробництво нішевих продуктів через сертифікацію якості.

Основні засоби для зміцнення продовольчої системи громад включають:

– матеріально-технічні ресурси – забезпечення доступу до насіння, розсади, молодняку та кормів для підтримки сільськогосподарського виробництва на місцях, а також інвестиції в сільськогосподарську техніку;

– інфраструктура – розвиток та модернізація кооперативів, переробних підприємств, складів і холодильних установок для зберігання та первинної переробки сільгосппродукції;

– Фінансові ресурси – надання пільгових кредитів для створення та розвитку сільськогосподарських кооперативів, підтримка місцевих виробників через державні програми фінансування або пільгові кредити.

Наприклад існує програма USAID АГРО аграрного і сільського розвитку. Головним завданням програми є сприяння стійкому і комплексному економічному розвитку через розвиток сільського господарства України [46].

4. Удосконалення державної підтримки аграрного сектору спрямоване на стабілізацію та розвиток сільськогосподарських підприємств, особливо в умовах війни. Це включає закупівлю продукції у вітчизняних виробників через систему державного замовлення для запобігання банкрутству та ціновим сплескам, підтримку сільгоспвиробників за допомогою електронного документообігу для прискорення процесу отримання коштів, а також надання податкових пільг для збереження виробничого потенціалу. Окрім того, пропонується закупівля продукції у дрібних виробників для підтримки тимчасово переміщених осіб та інших вразливих груп, надання переваги місцевим підприємствам при закупівлях для ЗСУ, а також спрощення механізмів реалізації сільськогосподарської продукції через систему «Prozorro». Ці заходи покликані підвищити ефективність і стійкість аграрної економіки в умовах кризових ситуацій.

Таким чином 6 березня 2024 року було проведено комітетське слухання з обговоренням стану та необхідних фінансових інструментів з ціллю реалізації державної підтримки аграрного сектору [47].

Щодо державної підтримки аграрного сектору з точки зору фінансового відтворення основних засобів можна виділити кілька важливих напрямів удосконалення:

– створення ефективної платформи для закупівлі сільськогосподарської продукції, що дозволить зберегти економічну стабільність для дрібних виробників;

– надання агропідприємствам можливості для прискореної амортизації техніки та обладнання, що дозволить зберегти їхній виробничий потенціал і швидше відновлювати пошкоджене майно.

Вдосконалення фінансового відтворення основних засобів у сільськогосподарських підприємствах України потребує підвищення доступності кредитів та державної підтримки, а також стимулювання інвестицій у модернізацію обладнання. Це сприятиме підвищенню ефективності використання ресурсів, що допоможе аграрному сектору адаптуватися до поточних економічних і геополітичних викликів.

3.2. Визначення стратегії фінансового відтворення основних засобів для ТОВ «ЗАХІДАГРО»

Визначення стратегії фінансового відтворення основних засобів включає комплекс заходів, спрямованих на ефективне планування, управління і фінансування оновлення та модернізації основних засобів підприємства. Основна мета цієї стратегії полягає в забезпеченні безперервного виробничого процесу, підвищенні конкурентоспроможності і зниженні ризиків, пов'язаних з інфляцією та ринковими коливаннями.

Стратегія підприємства створюється у процесі здійснення стратегічного управління. Зазвичай стратегія підприємства розуміється як регулярна адаптація або постійна зміна до постійних змін у середовищі до досягнення своєї цілі [48, с. 10].

Стратегія підприємства – це довгостроковий план дій, спрямований на досягнення визначених цілей шляхом оптимального використання ресурсів і адаптації до змін у внутрішньому та зовнішньому середовищі.

Зв'язок між стратегією та фінансовим відтворенням основних засобів полягає в їх взаємодоповнюваності. Стратегія підприємства визначає довгострокові цілі та напрями розвитку, зокрема потребу в оновленні, модернізації або розширенні основних засобів. Фінансове відтворення основних засобів, у свою чергу, є фінансовим механізмом реалізації цих стратегічних цілей. Воно включає планування, залучення фінансових ресурсів і управління ними для забезпечення ефективного оновлення матеріальних активів підприємства.

SWOT-аналіз є важливим інструментом стратегічного управління відтворенням основних засобів у агропідприємствах. Він дозволяє підприємствам оцінювати внутрішні сильні і слабкі сторони, а також зовнішні можливості і загрози, які можуть впливати на процес відтворення основних засобів.

Використання SWOT-аналізу сприяє розвитку ефективних стратегій, які враховують як внутрішні обмеження, так і зовнішні можливості для досягнення довгострокових цілей в умовах конкурентного середовища. Це робить SWOT-аналіз важливим інструментом для агропідприємств, які прагнуть покращити відтворення основних засобів і підвищити фінансову стійкість [49].

Етапи стратегії фінансового забезпечення відтворення основних засобів у сільському господарстві включають послідовні кроки, спрямовані на оптимізацію витрат, забезпечення фінансової стійкості та підвищення ефективності використання ресурсів:

– оцінка у потребі та стану основних засобів. Оцінка основних засобів, відповідно до відповідних стандартів, таких як МСФЗ або ПСБО, є ключовим аспектом бухгалтерського обліку. Вона впливає не лише на фінансовий стан підприємства, а й на фінансові результати його діяльності, оскільки основні засоби є значущим активом, вартість якого потребує достовірного визначення. Правильність визнання і оцінки основних засобів обумовлена

професійним судженням щодо їх реальної вартості, фізичного зносу, технічного стану та інших факторів, що впливають на їхню корисність [50];

– визначення тих основних засобів, що вимагають пріоритетів оновлення та відтворення конкретних одиниць полягає у систематичному аналізі технічного стану, фізичного зносу та залишкового терміну служби кожного активу. Це дозволяє ідентифікувати найбільш критичні та важливі для відновлення одиниці, що забезпечують максимальний ефект для підприємства;

– оцінка результату від відтворення, розподілення на групи, вибір форм відтворення основних засобів, що залежить від стратегії агропідприємства включає аналіз витрат і вигод, які пов'язані з оновленням основних засобів та їхній вплив на довгострокове економічне зростання підприємства. Вибір форм відтворення залежить від стратегії розвитку підприємства і може включати пряме відновлення, модернізацію або заміну устарілих одиниць основних засобів. Виділення груп основних засобів дозволяє зосередитися на найбільш важливих активах, що мають критичний вплив на ефективність і конкурентоспроможність підприємства в довгостроковій перспективі [51];

– визначення необхідного обсягу фінансування для здійснення відтворення основних засобів. Процес відтворення основних засобів зазвичай відбувається шляхом амортизаційних відрахувань. В Україні амортизація основних засобів регулюється П(С)БО 7 "Основні засоби", який визначає загальні підходи до її нарахування. Зокрема, передбачено вибір методів амортизації, таких як прямолінійний, прискорений, зменшення залишкової вартості, виробничий, кумулятивний залежно від характеру та умов експлуатації об'єкта. Окрім цього, підходи до розрахунку амортизації в Україні адаптовані до міжнародних стандартів фінансової звітності, що дозволяє підприємствам забезпечувати достовірність фінансової інформації та відповідність сучасним вимогам [52, с. 67];

– оцінка вартості та обсягу залучення власних фінансових ресурсів передбачає аналіз вартості залучення коштів на основі доступності фінансових джерел та витрат на використання цих ресурсів, що включає оцінку процентних ставок, умов кредитування та можливостей залучення фінансування з різних джерел. Така оцінка допомагає підприємствам визначити оптимальні варіанти залучення коштів для реалізації стратегії відтворення основних засобів [53];

– визначення граничного обсягу коштів, що були залучені із зовнішніх джерел включає аналіз фінансових обмежень та умов кредитування, таких як процентні ставки, терміни погашення, вимоги до забезпечення та інші умови, які визначають здатність підприємства ефективно обслуговувати додаткове фінансування без негативного впливу на його фінансову стійкість і ліквідність;

– оцінка строків використання, умов та вартості залучених коштів із зовнішніх джерел включає аналіз таких аспектів, як процентні ставки, умови кредитування, строки погашення, та інші витрати, що пов'язані з залученням фінансування. Цей аналіз допомагає підприємству оцінити витрати і вигоди від різних форм фінансування, вибрати найбільш вигідні умови залучення коштів, що сприяє оптимальному управлінню фінансовими ресурсами;

– знаходження найбільш оптимального співвідношення між зовнішніми і внутрішніми джерелами фінансового відтворення основних засобів. Це включає аналіз умов і вартості залучених ресурсів, а також врахування стратегічних цілей компанії для забезпечення стабільного фінансового становища.

– залучення та вибір джерел фінансового відтворення основних засобів, що включає аналіз внутрішніх джерел, таких як прибуток або амортизація, та зовнішніх джерел, таких як кредити чи залучення інвестицій. Кожен із цих варіантів має свої переваги та обмеження, що вимагає стратегічного підходу для досягнення фінансової стабільності підприємства;

– забезпечення та контроль ефективності у використанні коштів із джерел фінансового відтворення основних засобів, що полягає у їх оптимальному розподілі та направленні на реалізацію стратегічних цілей підприємства, зокрема на відтворення основних засобів. Також це включає моніторинг та контроль за використанням фінансових ресурсів, забезпечення їхнього раціонального витрачання для досягнення запланованих результатів і максимізацію рентабельності [54, с. 109];

– забезпечення та контроль за поверненням вкладених коштів та своєчасністю розрахунків з кредиторами, що включає своєчасні платежі за кредитами та борговими зобов'язаннями, а також ретельний контроль за використанням кредитних коштів для запобігання фінансових ризиків і забезпечення довгострокової платоспроможності підприємства.

Визначення стратегії фінансового відтворення основних засобів для ТОВ «ЗАХІДАГРО» повинно включати ретельну оцінку наявних ресурсів і потреб у відтворенні основних засобів. Це передбачає створення оптимального співвідношення між внутрішніми і зовнішніми джерелами фінансування, забезпечення ефективного використання коштів, а також правильний розподіл пріоритетів для оновлення конкретних одиниць основних засобів. Така стратегія дозволить забезпечити фінансову стабільність підприємства і сприяти його довгостроковому розвитку.

3.3. Економетричне моделювання фінансового забезпечення основних засобів для ТОВ «ЗАХІДАГРО»

У сучасних умовах сільськогосподарські підприємства стикаються з численними економічними та фінансовими викликами, що ускладнюють ефективне відтворення основних засобів. Зокрема, невизначеність ринкових умов, зміни в законодавстві та коливання цін на ресурси впливають на фінансову стабільність підприємств, що вимагає пошуку нових підходів до

управління і фінансування процесу відтворення основних засобів. У цьому контексті удосконалення фінансових механізмів є досить важливим чинником для забезпечення стійкості та конкурентоспроможності аграрних підприємств.

Економетрична модель – це математичний або статистичний інструмент, який використовується для вивчення економічних явищ та процесів. Вона допомагає аналізувати взаємозв'язки між різними економічними змінними та передбачати майбутні тенденції на основі існуючих даних [55].

ЛИНЕЙН (або LINEAR в англійській версії Excel) – це функція в Excel, яка використовується для виконання лінійної регресії. Лінійна регресія — це метод аналізу, який дозволяє побудувати лінійну модель залежності між двома або більше змінними [56].

Лінійна регресія відображена у формулі 3.1:

$$y = m * x + b \quad (3.1)$$

де, y – залежна змінна;

x – незалежна змінна;

a – константа;

b – коефіцієнт.

Прогноз на основі ЛИНЕЙН означає використання лінійної регресії для передбачення значень на основі минулих даних. Якщо присутні історичні дані (наприклад, доходи підприємства за кілька років) можна використати лінійну регресію для того, щоб побудувати модель і передбачити, як змінюватимуться доходи в майбутньому.

Вихідні дані для побудови та порівняння різних стабільних показників, що характеризують фінансове відтворення основних засобів, представлені в таблиці 3.1:

Таблиця 3.1

Вихідна інформація для побудови економетричної моделі

Рік	Амортизація (тис грн)	Знос (тис грн)
2019	3102	3912,2
2020	4403,2	8315,4
2021	6530,6	14846
2022	8918,2	23764,2
2023	12877,5	36641,7

Дані для аналізу були отримані з річних звітів ТОВ «ЗАХІДАГРО». Для обчислень та обробки інформації використано можливості прикладних програм Microsoft Excel.

Показники a_0 , a_1 буде визначено методом найменших квадратів. Таким чином загальна сума квадратів різниць повинна бути мінімальною для найкращого наближення, яке забезпечує регресія, тобто за формулою 3.2 та 3.3:

$$a_1 = \frac{\text{cov}(x, y)}{\text{var}(x)} = \frac{n \sum_{i=1}^n x_i y_i - \sum_{i=1}^n x_i \sum_{i=1}^n y_i}{n \sum_{i=1}^n x_i^2 - \left(\sum_{i=1}^n x_i \right)^2} \quad (3.2)$$

$$a_0 = \bar{y} - a_1 \bar{x} = \frac{\sum_{i=1}^n y_i - a_1 \sum_{i=1}^n x_i}{n} \quad (3.3)$$

де \bar{x} , \bar{y} - середні значення вибірових даних.

Таким чином отримано наступні значення показників:

$$a_1 = (5 * 829490681,5 - 87479,5 * 35831,5) / (5 * 317023608,1 - 35831,5^2) = 3,363$$

$$a_0 = (87469,5 - 3,363 * 35831,5) / 5 = -6602,542$$

Тож, розрахункові значення показника будуть обчислюються наступним чином:

$$y_i^{poz} = 3,363 + 6602,542 * X$$

Розрахунок регресії параметрів наведено у таблиці 3.2:

Таблиця 3.2

Значення функції ЛІНЕЙН

m1	3,362745371	-6602,542151	b0
Sm1	0,04863046	387,2301598	Sb0
r ²	0,999372985	377,4561132	стандартна похибка
F-статистика	4781,577688	3	ступені свободи
ssr	681246279,1	427419,3521	sse

Інтерпретація показників ЛІНЕЙН здійснюється за напрямком справа наліво та згори донизу:

– m1 (нахил) – це коефіцієнт нахилу прямої лінії регресії, який показує, як змінюється залежна змінна (Сума) при зміні незалежної змінної (Місяць) на одиницю;

– b0 (відрізок) – це точка перетину прямої регресії з віссю Y, тобто значення суми, коли рік дорівнює нулю;

– Sm1 – стандартна помилка для m показує, наскільки точно оцінено нахил m. Чим менше це значення, тим точніше оцінка;

– Sb0 – стандартна помилка для b характеризує точність оцінки для відрізка b. Менші значення вказують на точнішу оцінку;

– коефіцієнт детермінації r² показує, яка частина варіації залежної змінної пояснюється незалежною змінною;

– стандартна похибка для y показує середню помилку прогнозів, зроблених за допомогою регресійної моделі;

– F-статистика використовується для перевірки значущості моделі. Більше значення F свідчить про те, що модель значуща;

– число ступенів свободи df – це кількість спостережень мінус кількість оцінюваних параметрів;

– ssr – регресійна сума квадратів показує, яка частина загальної варіації залежної змінної пояснюється регресією;

– sse – залишкова сума квадратів вказує на невідповідність між фактичними значеннями залежної змінної і значеннями, передбаченими

моделлю.

Середньоквадратична помилка регресії визначається за формулою 3.4:

$$s = \sqrt{\frac{\sum_{i=1}^n (y_i - y_i^{poz})^2}{n-2}} \quad (3.4)$$

Таким чином:

$$s = \sqrt{(427419,5/3)} = 377,456$$

Якщо розглядати даний показник з перспективи середньовибіркового значення, то 7166,3 буде становити 1,57%.

Коефіцієнт кореляції розраховується за формулою 3.5:

$$R = \frac{\text{cov}(x, y)}{\sqrt{\text{var}(x)}\sqrt{\text{var}(y)}} \quad (3.5)$$

Таким чином $r = 0,99969$.

Коефіцієнт детермінації розраховується за формулою 3.6:

$$R^2 = \frac{\sum_{i=1}^n (y_i^{poz} - \bar{y})^2}{\sum_{i=1}^n (y_i - \bar{y})^2} \quad (3.6)$$

Таким чином, а $r^2 = 0,99937$.

Адекватність побудованої функції ЛІНЕЙН за критерієм Фішера:

- рівень значимості 0,7
- степені вільності 1 та $k_2=n-2=3$

Таким чином критичне значення F-розподілу методом Фішера використовуючи функцію EXCEL FPАСПОБР буде дорівнювати: $F_{kr} = 0,18$

Порівнюючи значення, можна зробити висновок про адекватність моделі в цілому: $F_p > F_{kr}$ ($4781,58 > 0,18$) модель адекватна в цілому.

Рівень значимості 0,7 досить високий, але його використання виправдане, якщо важливо підтвердити модель з максимальною впевненістю. Порівняння критичного значення та F-статистики ще раз підтверджує, що лінійна модель добре описує залежність між змінними.

Статистична значимість t_1 за критерієм Стюдента також за допомогою EXCEL СТЬЮДРАСПОБР:

- рівень значимості 0,95
- степені вільності $k=n-2=3$

Використовуємо функцію EXCEL СТЬЮДРАСПОБР: $t_{\text{крит.}} = 0,068$.

Параметр t_1 розраховуємо за формулою 3.7:

$$t_1 = \frac{a_1}{Sa_1} \quad (3.7)$$

Таким чином $t_1 = 0,2972/0,0042 = 69,15$

Порівнюючи значення, можна зробити висновок про статистичну значимість параметра: $69,15 > 0,068$, тому параметр a_1 є значимим з надійністю 95%.

Коефіцієнт еластичності визначає, як зміна в одному факторі впливає на інший фактор. У контексті фінансового аналізу, цей коефіцієнт вимірює чутливість змін у витратах на основні засоби до змін у їх обсязі або інвестиціях.

Для розрахунку і побудови графіку коефіцієнта еластичності використаємо формулу 3.8:

$$K_{V_i}^e = \frac{(a_0 + a_1 V_i)' V_i}{Y_i} = a_1 \frac{V_i}{Y_i} = 0,00062 \frac{V_i}{Y_i} \quad (3.8)$$

Таким чином побудовано рисунок 3.2:

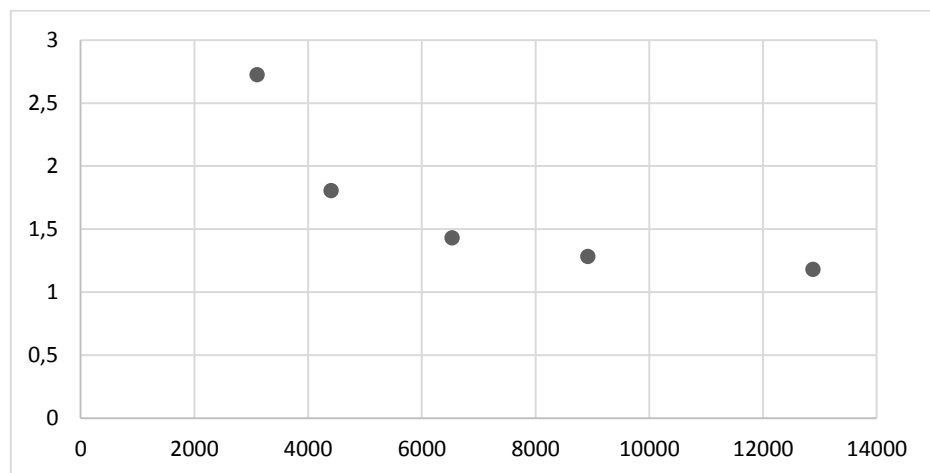

Рис. 3.2. Коефіцієнт еластичності

Цей графік виглядає як логістична функція або лінійно-пропорційна залежність. З перспективи коефіцієнту еластичності його значення описуються як пропорційні залежності між двома змінними.

Еластичність яка була визначена на основі середніх значень фактора і показника розраховується за формулою 9.9:

$$K_{\bar{x}}^e = a_1 \frac{\bar{x}}{\bar{y}^{poz.}} =$$

(3.9)

Таким чином $K = 1,377$.

Тож, графічно побудована модель представлена на рисунку 3.3:

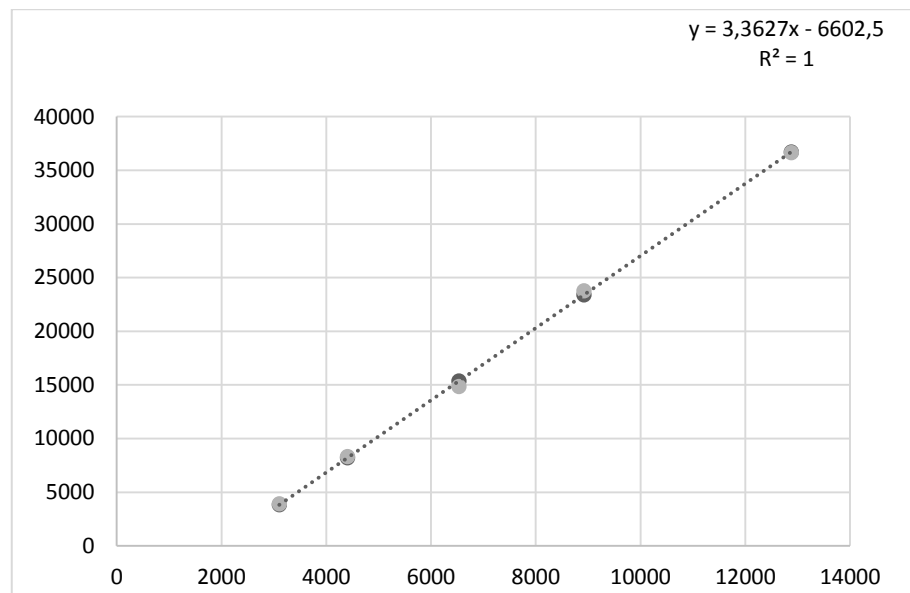

Рис. 3.3. Графік парної лінійної регресії

Даний графік свідчить про дуже сильну і чітку лінійну залежність між змінними:

– оскільки графік лінії тренду зростає вгору, це означає, що між змінними існує позитивна кореляція: із збільшенням значення однієї змінної (незалежної) зростає і значення іншої змінної (залежної);

– оскільки всі точки амортизації практично співпадають із точками зносу, це вказує на те, що модель (лінія тренду) дуже точно відображає дані.

Погрішність між фактичними значеннями і прогнозованими дуже мала, що свідчить про високу точність регресії;

– оскільки всі точки чітко попадають на лінію тренду це є показником майже ідеальної моделі, де фактичні значення змінної повністю відповідають прогнозованим значенням. Це може свідчити про те, що модель дуже добре підходить для цих даних.

Модель лінійної регресії є дуже точною та адекватною для даних, і можна зробити висновок, що між змінними є сильна лінійна залежність. Модель майже без помилок прогнозує значення, і вона виявилася ефективною для цієї конкретної вибірки.

Прогноз отриманий за допомогою економетричної моделі відображено у таблиці 3.3:

Таблиця 3.3

Прогноз створений за допомогою економетричної моделі

Рік	Амортизація (тис грн)	Знос (тис грн)
2024	14386,1	51027,8
2025	16792,7	67920,5

У визначеному прогнозу за два роки можна виділити кілька ключових моментів:

– амортизація і знос обох років збільшуються, що є закономірним процесом в умовах використання основних засобів, де амортизація і знос з часом зростають пропорційно до старіння та зношування активів;

– в 2025 році амортизація зростає на 2406,6 тис грн (з 14386,1 тис грн до 16792,7 тис. грн), а знос зростає на 16892,7 тис грн (з 51027,8 тис грн до 67920,5 тис грн). Це вказує на поступове старіння основних засобів та збільшення їх вартості в результаті нарахування амортизації.

Структура власного капіталу підприємства є важливим джерелом фінансового забезпечення відтворення основних засобів, оскільки вона визначає можливості для самофінансування та стабільності підприємства.

Власний капітал може бути використаний для закупівлі, оновлення або модернізації основних засобів, а також для покриття витрат на їх експлуатацію та обслуговування [57]. Структура власного капіталу ТОВ «ЗАХІДАГРО» складається з зареєстрованого (пайового) капіталу та нерозподіленого прибутку (непокритого збитку):

– зареєстрований (статутний капітал), який є основою для створення підприємства та визначає його фінансову базу. Він може бути використаний для фінансування первісних інвестицій в основні засоби, а також для покриття початкових витрат на їх відтворення;

– нерозподілений прибуток – це частина прибутку підприємства, яка не була виплачена у вигляді дивідендів і залишається на балансі для подальшого використання. Нерозподілений прибуток є основним джерелом для фінансування відтворення основних засобів. Наприклад, він може бути спрямований на закупівлю нового обладнання або ремонт старих основних засобів. Джерела фінансового відтворення основних засобів включають власні та позикові фінансові ресурси підприємства. Власні джерела включають амортизаційні відрахування, нерозподілений та чистий прибуток, які дозволяють реінвестувати кошти в оновлення техніки та обладнання. Позикові джерела включають банківські кредити, лізингові угоди та інші форми залучення фінансових ресурсів, що дозволяють підприємству здійснювати необхідні інвестиції без значного навантаження на власні кошти [58]. Джерела фінансового відтворення основних засобів ТОВ «ЗАХІДАГРО» відображено у таблиці 3.4:

Таблиця 3.4

Джерела фінансового відтворення основних засобів ТОВ
«ЗАХІДАГРО» за 2019-2023 рр., тис грн

Рядок балансу	2019 р.	2020 р.	2021 р.	2022 р.	2023 р.	Абсолютне відхилення, +/-	Відносне відхилення, %
I. Власний капітал Нерозподілений	28 295,4	41 392,8	42 166,7	49 421,0	44 904,5	16609,1	158,7

прибуток (непокритий збиток)							
III. Поточні зобов'язання і забезпечення Короткострокові кредити банків	11 353,7	23 821,6	29 610	28 099,1	35 373,6	24019,9	311,56
Поточна кредиторська заборгованість: за довгостроковими зобов'язаннями	0	0	1 199,8	719,9	240	-959,8	20

Шляхи вдосконалення структури власного капіталу для забезпечення відтворення основних засобів:

– зростання короткострокових кредитів з може бути сигналом для реструктуризації кредитного портфеля. Можна розглянути можливість переходу від короткострокових до довгострокових кредитів з більш вигідними умовами, що дозволить знизити фінансове навантаження на підприємство і забезпечить стабільніший грошовий потік;

– нерозподілений прибуток зростає, що свідчить про наявність значних резервів. Підприємству варто вивчити можливості для більш ефективного використання цього прибутку, спрямовуючи його на інвестиції в оновлення основних засобів;

– варто звернути увагу на структуру поточних зобов'язань і скоригувати погашення боргу, щоб уникнути високих витрат на обслуговування поточних зобов'язань;

– оптимізація використання нерозподіленого прибутку оскільки він має невелике падіння у 2023 році, що вказує на можливі фінансові труднощі або збільшення витрат.

Систематичне створення резервного капіталу забезпечить підприємству фінансову стабільність для покриття непередбачених витрат, у тому числі на відновлення або заміну основних засобів [59, с. 196]:

– резервний капітал дозволяє агропідприємству мати фінансовий буфер

на випадок раптових або непередбачених витрат. Це можуть бути витрати на відновлення техніки, ремонти, неочікувані збитки чи форс-мажорні обставини;

– основні засоби на агропідприємстві – це, зокрема, техніка, будівлі, земля. Вони можуть виходити з ладу або потребувати заміни через знос або інші непередбачені фактори. Наявність резервного капіталу дасть змогу не чекати фінансування з інших джерел або не втрачати час на залучення кредитів, а швидко вирішувати питання з відновленням основних засобів;

– аграрний бізнес часто стикається з сезонними коливаннями, зміною погодних умов, або ж непередбачуваними економічними ситуаціями (різке подорожчання пального, матеріалів, зміна цін на продукцію). Резервний капітал допомагає зберігати стабільність, навіть коли інші джерела фінансування недоступні;

– наявність резервного капіталу свідчить про фінансову стабільність підприємства і про те, що компанія готова до непередбачених ситуацій. Це підвищує довіру інвесторів, партнерів і кредиторів, що важливо для розширення бізнесу;

– маючи резервний капітал, підприємство може більш ефективно планувати свої інвестиції, зокрема на заміну чи оновлення основних засобів, не турбуючись про раптові фінансові труднощі.

Переваги резервного капіталу над страхуванням:

– резервний капітал – це внутрішнє джерело фінансування підприємства, і він доступний у будь-який час без необхідності звертатися до страхових компаній або чекати на виплати. В той час, як страхові виплати можуть затримуватися, резервний капітал завжди під рукою;

– резервний капітал може бути використаний для будь-яких потреб підприємства, без обмежень, прописаних у полісі страхування. Наприклад, якщо підприємство потребує коштів на відновлення техніки, розширення виробничих потужностей або інші інвестиції, резервний капітал можна

направити на ці цілі без бюрократичних процедур;

– резервний капітал не має таких обмежень, як страхові виплати. У випадку з підприємствами, страхові компанії можуть встановлювати певні умови (наприклад, обмеження по сумі виплат або затримки у виплатах). Резервний капітал дає підприємству повну свободу в управлінні своїми фінансами;

– страхові компанії часто вводять франшизу – мінімальну суму збитків, яку підприємство повинно покрити самостійно перед отриманням страхових виплат. Резервний капітал не має таких обмежень, і будь-які витрати можуть бути покриті безпосередньо без франшизи.

Взаємодія резервного капіталу зі страхуванням:

– резервний капітал може використовуватись для покриття витрат, які не покриває страхування. Наприклад, у разі, коли страхова сума не повністю покриває збитки;

– страхування покриває певні ризики, наприклад, від збитків через нещасні випадки, природні катастрофи, крадіжки чи пожежі. Водночас резервний капітал допомагає покривати нестраховані ризики;

– у разі тривалих або серйозних збитків резервний капітал може допомогти підприємству пережити цей період до моменту, поки не відбудеться відновлення діяльності або не надійдуть страхові виплати. Так підприємство не буде залежати від швидкості виплат.

Приклад розрахунку відкладів у резервний капітал наведена у таблиці 3.5:

Таблиця 3.5

Приклад розрахунку відкладів у резервний капітал для
ТОВ «ЗАХІДАГРО» за 2019-2023 рр., тис грн

Рядок балансу	2019 р.	2020 р.	2021 р.	2022 р.	2023 р.	Абсолютне відхилення, +/-	Відносне відхилення, %
Чистий прибуток	9 062,3	13 097,4	773,9	7 254,3	1 029,1	-8033,2	11,36
Виручка > 5000 грн	так	так	ні	так	ні	-	-

Відсоток від чистого прибутку, %	10%	10%	10%	10%	10%	0	0
Відкладено у резервний капітал	906,23	1309,74	0	725,43	0	80,05	-180,93

Абсолютне та відносне відхилення відкладених коштів були прораховані від 2022 року оскільки у 2023 році відкладень у резервний капітал у прикладі не було.

Основні ідеї, які можна виділити з таблиці розрахунку відкладів у резервний капітал для агропідприємства:

- підприємство планує відкладати певний відсоток (у цьому випадку 10%) від чистого прибутку у резервний капітал, щоб забезпечити фінансову стабільність і покрити непередбачені витрати, зокрема на відновлення або заміну основних засобів:

- відкладати кошти у резервний капітал планується лише в ті роки, коли виручка перевищує 5000 тис. грн. Це обґрунтовано тим, що в роки з меншою виручкою підприємство може бути зацікавлене в використанні прибутку для покриття інших витрат, а не накопиченні резервів;

- таке планування допомагає мінімізувати ризики, пов'язані з відсутністю фінансової підтримки у випадку надзвичайних ситуацій, таких як поломка основних засобів, що можуть мати високу вартість ремонту або заміни. Наприклад ТОВ «ЗАХІДАГРО» регулярно ремонтує три великих і дорогих тягачі, це робить ще більш очевидним необхідність створення резервного капіталу для покриття можливих витрат на їх відновлення у більш невдалі роки існування;

- підприємство повинно адаптувати стратегію накопичення резервного капіталу в залежності від стабільності своїх фінансових результатів. У роки з високою виручкою воно може дозволити собі більше відкладати на непередбачені витрати, а в роки з низьким прибутком — використовувати кошти для підтримки операційної діяльності.

Розподіл дивідендного фонду є важливим аспектом фінансової політики підприємства, і він безпосередньо впливає на фінансове відтворення основних засобів.

Розподіл дивідендів у ТОВ «ЗАХІДАГРО» за 2019-2023 роки може бути пов'язаний з процесом відтворення основних засобів наступним чином:

- чистий прибуток є основним джерелом фінансування для відтворення основних засобів. Якщо компанія виплачує високі дивіденди, це означає, що вона віддає частину чистого прибутку своїм учасникам замість того, щоб направити ці кошти на інвестиції у розвиток та оновлення основних засобів;

- якщо підприємство вирішує надавати значні дивіденди своїм пайовикам, то у нього залишається менше коштів для оновлення основних засобів. Це може бути особливо важливо для аграрних підприємств, де необхідні інвестиції в техніку, обладнання, інфраструктуру тощо. Оскільки пайовики є також і власниками, то розподіл прибутку у вигляді дивідендів або виплат з чистого прибутку фактично означає виплату вигоди тим особам, які є основними учасниками підприємства. Розподіл чистого прибутку здійснюється серед пайовиків пропорційно їхнім часткам у пайовому капіталі.

Шляхи вдосконалення розподілу фінансового відтворення основних засобів стосовно дивідендного фонду:

- якщо підприємство планує здійснити значні інвестиції в основні засоби, можна зменшити частку прибутку, що йде на виплату дивідендів (наприклад, з 40% до 20-30%) і направити ці кошти на оновлення матеріально-технічної бази;

- частину прибутку можна направити не лише на виплату дивідендів, а й на погашення зобов'язань або залучення додаткових інвестицій для оновлення основних засобів, зокрема для закупівлі техніки або модернізації існуючих об'єктів.

Майновий пай прямо пов'язаний з основними засобами, оскільки

значна частка майнового паю учасників формується за рахунок вартості цих засобів. У таблиці наведено, що всі активи, окрім незначної частки нематеріальних активів, складаються з основних засобів. Тобто учасники підприємства отримують свої частки майна (основних засобів) відповідно до розміру їх частки.

Ефективне управління основними засобами підприємства забезпечує стабільність майнових паїв та можливість для учасників отримувати дохід у вигляді дивідендів чи інших виплат. Водночас занедбаний стан основних засобів може знизити вартість майнових паїв і призвести до зниження фінансової ефективності підприємства.

Майновий пай розподіляється між власниками агропідприємства ТОВ «ЗАХІДАГРО» пропорційно їхнім часткам у статутному капіталі підприємства.

Шляхи вдосконалення фінансового відтворення основних засобів стосовно майнового паю:

- підвищити частку основних засобів у складі майнового паю, щоб ефективніше використовувати активи для виробничих потреб;
- залучити додатковий капітал через внески учасників, кредити або інші джерела фінансування для придбання нових основних засобів;
- оптимізувати використання амортизаційних відрахувань для формування фондів на заміну або модернізацію основних засобів.

Амортизація є механізмом поступового перенесення вартості основних засобів на продукцію або послуги, що виробляються. Вона виконує дві основні функції:

- амортизаційні відрахування формують внутрішнє джерело коштів для оновлення основних засобів;
- коефіцієнт накопичення амортизації демонструє рівень фізичного та морального зносу основних засобів.

Амортизація впливає на основні засоби, зменшуючи їхню балансову

вартість і таким чином знижуючи податкові зобов'язання підприємства. Вона також допомагає планувати заміну чи оновлення активів, оскільки відображає знос і моральне старіння основних засобів, що може вимагати інвестицій у нові технології. Амортизація також відіграє важливу роль у фінансовому аналізі підприємства, оскільки дозволяє розподілити вартість основних засобів на весь період їхнього використання, що відображає реальні витрати підприємства на виробництво продукції [60].

Інформація щодо амортизаційного стану агропідприємства відображено у таблиці 3.6:

Таблиця 3.6

Амортизація ТОВ «ЗАХІДАГРО» за 2019-2023 рр., тис грн

Назва рядка	2019 р.	2020 р.	2021 р.	2022 р.	2023 р.	Абсолютне відхилення, +/-	Відносне відхилення, %
Нематеріальні активи	0	2,2	0	0	0	0	0
первісна вартість	0	26,7	26,7	26,7	26,7	26,7	-
накопичена амортизація	0	(24,5)	(26,7)	(26,7)	(26,7)	26,7	-
Основні засоби	20864,6	31902	34769,6	37267,8	45800,5	24935,9	219,51
первісна вартість	24776,8	40217,4	49615,6	61032	82442,2	57665,4	332,74
знос	(3912,2)	(8315,4)	(14846)	(23764,2)	(36641,7)	32729,5	936,6
Нараховано амортизації за рік	(3102)	(4403,2)	(6530,6)	(8918,2)	(12877,5)	9775,5	415,14
Коефіцієнт накопичення амортизації, %	4,53	20,72	29,92	38,94	44,45	39,92	981,24

Шляхи вдосконалення фінансового відтворення основних засобів стосовно амортизації:

– високий рівень зносу (44,45% у 2023 р.) вказує на необхідність модернізації або заміни старих основних засобів. Це може бути реалізовано через залучення інвестицій;

– значний приріст первісної вартості основних засобів (із 24776,8 тис. грн у 2019 р. до 82442,2 тис. грн у 2023 р.) свідчить про активну інвестиційну політику. Продовження цієї тенденції, орієнтованої на заміну старих активів, сприятиме зниженню рівня зносу;

– темпи зростання зносу перевищують темпи зростання первісної вартості майже в 3 рази. Це означає, що нові придбання не компенсують фізичний та моральний знос основних засобів. Тож, необхідне проведення регулярного технічного аудиту для визначення найбільш зношених засобів, що потребують першочергової заміни;

– перегляд термінів корисного використання основних засобів для їх більш точного відповідності реальним умовам експлуатації. Це дозволить більш рівномірно розподіляти витрати на амортизацію;

– залучення нових високотехнологічних активів, що підвищать ефективність виробництва.

Ефективність капітальних вкладень на агропідприємстві відображено у таблиці 3.7:

Таблиця 3.7

Ефективність капітальних вкладень ТОВ «ЗАХІДАГРО»

за 2019-2023 рр., тис грн

Назва рядка	2019 р.	2020 р.	2021 р.	2022 р.	2023 р.	Абсолютне відхилення, +/-	Відносне відхилення, %
Нематеріальні активи	0	2,2	0	0	0	0	-
Незавершені капітальні інвестиції	7153,1	7270	8369,4	17361,4	9340,4	2187,3	130,58
первісна вартість	24776,8	40217,4	49615,6	61032	82442,2	57665,4	332,74
Загальна сума капіталовкладень (АЕ)	4273,4	15321,5	8301,0	2424,4	29431,2	25157,8	688,71
Абсолютна ефективність капіталовкладень	2,12	0,85	0,09	2,99	0,03	-2,09	1,42
Відносна ефективність капіталовкладень	4788,9	-2224,1	-7527,1	4829,9	-28402,1	-33190	-593,06

Шляхи вдосконалення фінансового відтворення основних засобів стосовно капітальних вкладень:

– найбільше капіталовкладень було в 2023 році, але в попередні роки спостерігалися значні коливання. Це свідчить про нестабільну інвестиційну

політику, яка може негативно впливати на стратегічне відновлення основних засобів. З метою стабілізації капіталовкладень необхідно розробити довгострокову інвестиційну стратегію з рівномірним розподілом коштів між роками та визначити пріоритетність вкладень у модернізацію;

– значне падіння в 2021 і 2023 роках, що свідчить про недостатню економічну віддачу від вкладених коштів. Таким чином слід інвестувати в активи, що мають вищу рентабельність і триваліший строк служби, а також зменшувати витрати на придбання активів з низьким коефіцієнтом економічної віддачі;

– У 2020, 2021, і 2023 роках показник має від'ємне значення, що свідчить про збитковість частини інвестицій. Тож, слід вивчити причини негативної відносної ефективності капіталовкладень і розробити механізми мінімізації ризиків. Від'ємне відносне відхилення означає, що в порівнянні з базовим періодом значення показника зменшилося.

Для агропідприємства такі показники є досить типовими, враховуючи специфіку галузі. Особливості ведення сільськогосподарського бізнесу, такі як сезонність, залежність від погодних умов і значні капіталовкладення в основні засоби (техніку, склади, переробні лінії), створюють значні коливання у фінансових показниках. Хоча такі показники є нормальними для агропідприємства, але вони також сигналізують про необхідність більш чіткого планування інвестицій та управління ризиками, особливо в умовах нестабільності.

Удосконалення фінансового відтворення основних засобів ТОВ «ЗАХІДАГРО» в умовах невизначеності вимагає стабільного планування капітальних вкладень та оцінки ефективності інвестицій. Це включає оптимізацію витрат на оновлення активів, зменшення зносу через модернізацію і оновлення технічної бази та забезпечення економічної віддачі від вкладених коштів. Підвищення ефективності капіталовкладень допоможе зміцнити фінансову стійкість підприємства в умовах ринкової

невизначеності.

Висновки до розділу 3

1. Вдосконалення фінансового відтворення основних засобів сільськогосподарських підприємств в Україні є ключовим для підвищення ефективності аграрного сектору, особливо в умовах економічних викликів. Сучасні проблеми, такі як військова агресія, інфляція, зниження доступу до кредитів та державної підтримки, ускладнюють відновлення та модернізацію основних засобів, необхідних для сталого розвитку. Ймовірним рішенням може бути оптимізація фінансування через доступ до дешевих кредитів, збільшення держпідтримки та розвиток інфраструктури для зберігання і переробки продукції. Також необхідне відновлення технічних засобів і виробничих потужностей на постраждалих територіях. Залучення інвестицій та створення ефективних платформ для закупівлі сільськогосподарської продукції допоможуть зміцнити фінансову стабільність аграрного сектора та забезпечити його адаптацію до нових умов.

2. Стратегія фінансового відтворення основних засобів для ТОВ «ЗАХІДАГРО» повинна бути комплексною і включати етапи, спрямовані на ефективне оновлення і модернізацію матеріальних активів. Вона включає оцінку стану основних засобів, визначення пріоритетів для оновлення, вибір форм відтворення і залучення фінансових ресурсів. Окрім того, важливим є аналіз вартості і обсягу фінансування, зокрема через амортизаційні відрахування та зовнішні фінансові джерела. Стратегія повинна забезпечити оптимальний баланс між внутрішніми та зовнішніми ресурсами для досягнення фінансової стабільності і підтримки конкурентоспроможності підприємства.

3. Аналіз економетричної моделі фінансового забезпечення основних засобів для ТОВ «ЗАХІДАГРО» показав, що лінійна регресія є ефективним

методом для прогнозування амортизації та зносу основних засобів. Отримані показники свідчать про високу точність моделі, адже коефіцієнт детермінації r^2 досягає 0,99937, що вказує на майже ідеальну залежність між змінними. Статистична значимість параметрів підтверджує надійність результатів. У прогнозах на майбутнє відображено закономірне зростання амортизації та зносу, що пов'язано з фізичним старінням основних засобів.

Аналіз структури власного капіталу ТОВ «ЗАХІДАГРО» показує, що основними джерелами фінансування є зареєстрований капітал та нерозподілений прибуток, які використовуються для відтворення основних засобів. Однак зростання короткострокових кредитів вимагає перегляду кредитної політики, а ефективне використання нерозподіленого прибутку може сприяти інвестиціям у модернізацію техніки. Наявність резервного капіталу є важливим для фінансової стабільності підприємства, що дозволяє оперативно реагувати на непередбачені витрати. Амортизаційні відрахування та капіталовкладення мають важливе значення для оновлення основних засобів, а зростання зносу активів вказує на необхідність їх модернізації. Оптимізація інвестиційної стратегії та управління ризиками сприятиме стабільному розвитку підприємства в умовах ринкової нестабільності.

Таким чином існує необхідність вдосконалення фінансового відтворення основних засобів для ТОВ «ЗАХІДАГРО» через адаптацію до змінних умов ринку. Важливо оптимізувати фінансові механізми, включаючи використання сучасних технологій для прогнозування та аналізу вартості активів. Такий підхід сприятиме стійкості та конкурентоспроможності підприємства, забезпечуючи ефективне управління основними засобами, залучення фінансових ресурсів і вдосконалення моделей амортизації. Впровадження таких підходів допоможе ТОВ «ЗАХІДАГРО» справлятися з викликами ринку та забезпечити стабільне фінансове відтворення основних засобів у майбутньому.

ВИСНОВКИ І ПРОПОЗИЦІЇ

Проведене дослідження дає можливість зробити наступні висновки:

1. Основні засоби відіграють ключову роль у функціонуванні сільськогосподарських підприємств, визначаючи продуктивність, ефективність і конкурентоспроможність виробництва. Чітка класифікація, облік і управління цими засобами сприяють оптимізації витрат, плануванню інвестицій і забезпеченню стабільного розвитку підприємств. Основні засоби є матеріальною основою для ведення аграрної діяльності, включаючи техніку, споруди, інвентар і багаторічні насадження, які забезпечують виконання виробничих завдань. Їх раціональне використання та своєчасне оновлення впливають на фінансову стабільність підприємств і їхню здатність адаптуватися до змін ринкового середовища. У сучасних умовах невизначеності, спричиненої інфляцією, ринковими коливаннями та воєнними діями, особливого значення набуває фінансове забезпечення відтворення основних засобів. Ефективна організація цього процесу допомагає мінімізувати ризики і забезпечити сталий розвиток підприємств. Успішна реалізація заходів із модернізації та оновлення техніки сприяє покращенню фінансових показників і підвищенню економічної стійкості аграрного сектора.

2. Аналіз діяльності ТОВ «ЗАХІДАГРО» показав, що підприємство має середні розміри та орендує значний земельний фонд. Основною спеціалізацією є вирощування пільгових сільськогосподарських культур, хоча формально вказано також тваринництво. Протягом 2019–2022 років підприємство зосереджувалося на вирощуванні пшениці, яка була основною культурою, однак у 2023 році було змінено фінансову стратегію на користь вирощування кукурудзи, що свідчить про прагнення адаптуватися до змін ринку.

Фінансова стійкість ТОВ «ЗАХІДАГРО» у 2019–2020 роках була

високою, що підтверджується результатами комплексної оцінки фінансового стану. Підприємство залишалося ліквідним і не піддавалося ризикам банкрутства. Проте в період 2021–2023 років спостерігається зниження показників ліквідності та рентабельності. Було виявлено, що підприємство потребує вдосконалення процесів обліку та управління основними засобами для максимізації їх ефективного використання. Важливим висновком є необхідність впровадження системи контролю за кредитами, яка знизить ризики неповернення позик та забезпечить стабільний фінансовий потік.

За проведеними розрахунками у другому підрозділі можна прийти висновків, що протягом 2019-2020 років агропідприємство мало досить високий рівень фінансової стійкості, хоча мало певні проблеми із значенням оборотності дебіторської заборгованості у днях. У період 2021-2023 років спостерігається значне зниження показників ліквідності та рентабельності.

Оцінка ефективності використання основних засобів підприємства виявила серйозні проблеми із зносом, оновленням та загальною придатністю основних засобів, попри зростання їх частки у загальних активах протягом всього аналізованого періоду. Зношеність основних має тенденцію до збільшення у 10 разів більшу за їх поновлення у період 2019-2023 років. Показники фондівдачі та рентабельності мають значне заниження у 2021 та 2023 роках порівняно з іншими періодами, що є результатом невеликої виручки від реалізації продукції у ці роки. Інтегровані показники оцінки ефективності використання основних засобів також показують невеликі значення у 2021 та 2023 роках. Загальне коливання цих показників свідчать про нестабільність ефективності використання основних засобів відносно отриманого прибутку та ефективності використання власних ресурсів.

Тож, ТОВ «ЗАХІДАГРО» демонструє зміни у фінансовій стратегії та ефективності використання основних засобів. Протягом 2019-2020 років підприємство характеризувалося високим рівнем фінансової стійкості, однак у період 2021-2023 років спостерігалось зниження показників ліквідності та

рентабельності, що вказує на ризики банкрутства. Крім того, проблеми з зносом і оновленням основних засобів вказують на необхідність термінового покращення управлінських практик і фінансових стратегій. Агропідприємству необхідно звернути увагу на виявлені недоліки та впровадити правильні стратегічні рішення щодо їх усунення.

3. Шляхи покращення для ТОВ «ЗАХІДАГРО» включають термінове впровадження заходів з оновлення основних засобів, щоб знизити їх зношеність та покращити ефективність використання технічної бази. Важливо також переглянути фінансову стратегію, оптимізуючи структуру витрат і забезпечуючи більш чітке управління дебіторською заборгованістю, що дозволить зменшити ризики втрати ліквідності.

В умовах сучасних викликів, таких як інфляція, ринкові коливання та військова агресія, необхідне впровадження нових стратегій управління та фінансування основних засобів. Це включає розробку механізмів прогнозування, які допоможуть підприємствам адаптуватися до змін у ринковій ситуації та мінімізувати ризики. Залучення інвестицій, як внутрішніх, так і зовнішніх, є критично важливим для оновлення технічної бази підприємства та підвищення його ефективності. Державна підтримка також відіграє важливу роль у забезпеченні фінансової стійкості агропідприємств. Важливо оптимізувати управлінські процеси, впроваджуючи інноваційні методи управління, зокрема, використання лізингових схем для оновлення техніки та обладнання, що дозволить зменшити витрати та підвищити рентабельність. Тільки так можна забезпечити стабільність діяльності підприємств у складних умовах невизначеності.

Розробка стратегії фінансового відтворення, що включає адаптацію до змін ринкових умов, використання фінансових інструментів, таких як SWOT-аналіз, для оцінки внутрішніх та зовнішніх факторів. Розробка стратегії фінансового відтворення має включати адаптацію до змін ринкових умов, що

передбачає розгляд можливостей і ризиків, пов'язаних із економічними коливаннями, інфляцією, а також військовою агресією. Використання фінансових інструментів, таких як SWOT-аналіз, є важливим для оцінки внутрішніх і зовнішніх факторів, які впливають на діяльність ТОВ «ЗАХІДАГРО». SWOT-аналіз дозволяє виявити сильні сторони підприємства, його слабкі місця, можливості для розвитку та загрози, що стоять перед ним у сучасних умовах. Це допоможе підприємству розробити ефективні стратегії для підвищення фінансової стійкості, оптимізації витрат та управління ризиками.

Враховуючи отримані висновки ТОВ «ЗАХІДАГРО» пропонується:

- провести оптимізацію фінансового відтворення шляхом впровадження механізмів оптимізації, включаючи використання лізингу та інших інвестиційних інструментів для оновлення технічної бази;
- необхідно переглянути фінансову стратегію підприємства з акцентом на зниження рівня зношення основних засобів, покращення фінансового стану та підвищення ліквідності;
- важливо переглянути структуру витрат, особливо витрати на техніку та обладнання, щоб забезпечити більш ефективне їх використання і знизити витрати на обслуговування;
- слід встановити систему контролю за витратами з метою запобігання надмірним витратам і оптимізації ресурсів, що може включати регулярний аналіз операційних витрат, оцінку ефективності інвестицій у основні засоби та впровадження системи бюджетування для зменшення фінансових ризиків;
- переглянути методи управління основними засобами та ресурсами, зокрема впровадження системи обліку та аналізу ефективності витрат на основні засоби;
- агропідприємству слід створити резервний капітал як фінансовий резерв на випадок непередбачених витрат або кризових ситуацій. Таким чином це допоможе підтримувати ліквідність підприємства і забезпечити

фінансову стабільність в умовах економічної невизначеності;

– важливо звернути увагу на значні коливання чистого прибутку, що може бути наслідком ринкових змін, різних витрат на виробництво або ефективності управлінських рішень. Така динаміка вимагає вдосконалення фінансових стратегій і підвищення фінансової гнучкості для мінімізації ризиків, пов'язаних із цими коливаннями;

– для зниження коливань ефективності капітальних вкладень необхідно впроваджувати заходи, спрямовані на забезпечення більш стабільного рівня ефективності, що включає планування капітальних витрат з урахуванням довгострокових стратегій підприємства, а також використання фінансових інструментів для захисту від ризиків, таких як інфляція або коливання цін на основні сільськогосподарські культури.

Тож, ТОВ «ЗАХІДАГРО» повинно активно працювати над удосконаленням своїх фінансових стратегій і механізмів управління основними засобами. Впровадження сучасних методів управління та використання ефективних фінансових інструментів допоможуть підприємству адаптуватися до змін у ринкових умовах, знизити ризики і забезпечити стабільний розвиток у майбутньому.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Про затвердження Національного положення (стандарту) з бухгалтерського обліку 7 «Основні засоби»: наказ Міністерства фінансів України від 27.04.2000 №92. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0288-00#Text>.
2. Левадський І. Основні засоби 2024. URL: <https://oblikbudget.com.ua/article/173-osnovn-zasobi-2022>.
3. Лелюк О. О. Економіка підприємства: конспект лекцій. Київ: КЕПІТ, 2019. 73 с.
4. Івченко О. Основні засоби та нематеріальні активи: особливості та правила. URL: <https://pareto.com.ua/ua/blog/osnovni-zasobi-nematerialni-aktivi-osoblivosti-ta-pravila/>.
5. Онищенко В. Класифікація основних засобів URL: <https://buhplatforma.com.ua/article/7676-klasifikatsya-osnovnih-zasobv>.
6. Кухта К. О., Орошан Т. А. Класифікація основних засобів як важлива передумова їх обліку та аналізу. Економічна наука. 2020. №21. С. 106-111.
7. Вікіпедія Вільна енциклопедія: Основні засоби. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/Основні_засоби (дата звернення: 17.10.2024).;
8. Гринь В. П., Костяк А. Л. Облік основних засобів і аналіз стану їх використання в сільському господарстві. Запоріжжя: ЗНУ. 2022. 133 с.
9. Бержанір І. А., Кірдан О. П., Станіславчук Н. О. Фінансове забезпечення відтворення основних засобів підприємства. Економічні горизонти. 2019. №4(7). С. 48-56.
10. Ситнік Н. С., Смолінська С. Д., Ясіновська І. Ф. Фінанси підприємств: навч. посіб. Львів: ЛНУ ім. Івана Франка. 2020. 389 с.
11. Русан В. М. Стан та шляхи оновлення основних засобів в аграрному секторі економіки: аналітична записка. Київ: НІСД. 2020. 11 с. URL: <https://niss.gov.ua/sites/default/files/2020-11/agrarny-sector-1.pdf>.

12. Біляк Т. О., Заціпас М. С. Проблеми відтворення основних засобів підприємства. Сучасні виклики сталого розвитку бізнесу: тези II міжнар. конф. Житомир. 4-5 листопада. 2021. С. 24.
13. Івченко О. Для чого потрібна оцінка основних засобів? URL: <https://pareto.com.ua/ua/blog/dlya-chogo-potribna-ocinka-osnovnix-zasobiv/>.
14. Климаш Н. І., Галушко Т. М. Управління майном підприємства. Київ: НУХТ. 2022. 102 с.
15. Новікова І. В., Тарасенко Є. С. Аналіз основних фондів підприємства. Суми: СДУШІ. 2020. 39 с.
16. НІСД. Огляд інструментів підтримки фінансової стійкості в умовах воєнного стану в Україні. Квітень 2023 року. URL: <https://niss.gov.ua/news/komentari-ekspertiv/ohlyad-instrumentiv-pidtrymky-finansovoyi-stiykosti-v-umovakh-voyennoho-11>.
17. Clarity Project. Система аналітики відкритих даних. Товариство з обмеженою відповідальністю «ЗАХІДАГРО» URL: <https://clarity-project.info/edr/40635092>;
18. Педченко Г. П., Завадських Г. М., Прус Ю. О. Статистика: курс лекцій. Мелітополь: ТДАУ ім. Дмитра моторного. 2021. 223 с.
19. Голованова Г. Є. Експортна орієнтація та поєднання галузей сільськогосподарського виробництва в аграрних підприємствах. Український журнал прикладної економіки. 2019. №3. С. 317-323.
20. Фінансовий аналіз: робоча програма. укладач Нужна О. А. Луцьк: ВІП ЛНТУ. 2022.
21. Сьомченко В. В., Конєва А. В. Дослідження сучасного стану трудових ресурсів України. Ефективна економіка. 2021. №4. URL: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/4_2021/109.pdf.
22. Шеленко Д. І. Напрямки організації виробничо-господарської діяльності сільськогосподарських підприємств. Інноваційна економіка. 2019. №11-12(72). С. 135-139.

23. Насібова О. В., Івашкевич І. О. Теоретичні основи оцінки фінансового стану підприємства. Економіка та управління підприємствами. 2019. №30. С. 185-190.

24. Семенова К. Д. Аналіз фінансового стану підприємств України та тенденцій розвитку. Науковий вісник Одеського національного економічного університету. 2021. №5-6 (282-283). С. 77-82.

25. Савченко А. М. Особливості аналізу необоротних активів на прикладі підприємства ПАТ «Харківська бісквітна фабрика». Ефективна економіка. 2019. №11. URL: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/11_2019/90.pdf.

26. Матвеева В. Шпаргалка з переоцінки ОЗ: що, коли та як. URL: <https://buhgalter.com.ua/articles/buhgalterskiy-oblik/shpargalka-z-pereotsinki-oz-shcho-koli-ta-yak/>.

27. Доліна І. Фінансовий аналіз: основні види та коефіцієнти. URL: <https://finacademy.net/ua/materials/article/finansovij-analiz-osnovni-vidi-ta-koefitsiyenti>.

28. Ковальчук Н. О., Федішин М. П., Жаворонок А. В. Теоретичні аспекти аналізу складу, структури активів та джерел їх фінансування. Економічна наука. 2019. №23. С. 64-69.

29. Романовский В. О., Браніна О. С. Аналіз стану активів підприємства. ECONOMICS: time realities. 2021. №5(57). С. 13-22.

30. Ніколов О. П. Аналіз ймовірності банкрутства підприємства. науковий вісник Одеського національного економічного університету. 2021. №9-10 (286-287). С. 112-118.

31. Дяченко К. С., Хорєва А. Ю. Методичні підходи до оцінювання фінансово-майнового стану бізнес-структури. Ефективна економіка. 2020. №11. URL: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/11_2020/93.pdf.

32. Корнілюк Р. Коефіцієнтний фінансовий аналіз. URL: <https://blog.youcontrol.market/koefitsientnii-finansovii-analiz/>.

33. Левкович О. В., Мироненко І. О. Оцінка та шляхи покращення ефективності використання необоротних активів підприємства. Бізнесінформ. 2020. №5. С. 312-319.

34. Чубай В. М., Маланкевич В. М. Аналіз та внутрішній контроль операцій з основними засобами: проблеми та способи їх вирішення. Економіка та суспільство. 2023. №58. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/3278>.

35. Якимова Л. П. Аналіз основних засобів підприємства: проблемно-прогностичний підхід. Інноваційна економіка. 2020. №5-6(84). С. 155-161

36. Андрос С. В., Герасимчук В. Г. Фінансування сільськогосподарського господарства і роль банків у кредитному забезпеченні аграрного сектора України. Економічний журнал Одеського політехнічного університету. 2023. №3(25). С. 5-14.

37. Моголова М. М., Єфімцева Л. О. Відтворення основних засобів у частині їх формування як об'єкт менеджменту підприємств багатокладної аграрної економіки України. EMPIRIO. 2024. №1. С. 101-111.

38. Любар О. О. Особливості формування джерел оновлення основних засобів підприємства та їх облікове забезпечення. Ефективна економіка. 2019. №12. URL: <http://repository.vsau.org/getfile.php/23260.pdf>.

39. Роїк О. Агроінвестиції: глобальне бачення, локальні проблеми. Юридична газета online. 2023. №7-8 (765-766). URL: <https://yur-gazeta.com/publications/practice/zemelne-agrarne-pravo/agroinvesticiyi-globalne-bachennya-lokalni-problemi.html>.

40. Собкевич О. В., Шевченко А. В., Русан В. М., Жураковська Л. А. Пріоритети забезпечення стійкості промисловості й аграрного сектору економіки України: Електронне наукове видання; за ред. Жаліла Я. А. Київ: НІСД. 2023. 49 с. URL: https://niss.gov.ua/sites/default/files/2023-04/stiykist-realsektor-dopovid_gotove.pdf.

41. Delo.ua Уряд на 2024 рік заклав 4,2 мільярди гривень для

агросектора. Що про це думають учасники ринку. URL: <https://ukragroconsult.com/news/uryad-na-2024-rik-zaklav-42-milyardy-gryven-dlya-agrosektora-shho-pro-cze-dumayut-uchasnyku-rynku/>.

42. Русов А. О. Відтворення основних фондів аграрних підприємств: теоретичні аспекти та сучасні тенденції. Студенський науковий вісник м. Миколаїв. 2019. №2(14). С. 64-69.

43. Скорба О. А. Методика обліку процесів відтворення основних засобів підприємства, як джерело внутрішніх інвестицій для підприємства. Вісник Сумського державного університету. 2021. № 4. С. 23-28.

44. НІСД Аграрний сектор України у 2023 році: складові стійкості, проблеми та перспективи завдання. URL: <https://niss.gov.ua/doslidzhennya/ekonomika/ahramnyu-sektor-ukrayiny-u-2023-rotsi-skladovi-stiykosti-problemy-ta> (дата звернення: 03.11.2024).

45. Урядовий портал. Уряд переорієнтовує програму «Доступні кредити 5-7-9%» на інвестиційні цілі – Надія Бігун. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/uriad-pereoriientovuie-prohramu-dostupni-kredyty-5-7-9-na-investytsiini-tsili-nadiia-bihun> (дата звернення: 03.11.2024).

46. Програма USAID з аграрного і сільського розвитку – Агро. URL: <https://organic-platform.org/usaaid-agro/> (дата звернення: 05.11.2024).

47. Офіційний вебпортал парламенту України. Відбулись комітетські слухання на тему «Державна підтримка аграрного сектору 2024. Державні та недержавні фонди і механізми». URL: https://www.rada.gov.ua/news/news_kom/247281.html.

48. Деділова Т. В., Токар І. І. Стратегія підприємства: конспект лекцій. Харків: ХНАДУ. 2022. 132 с.

49. Копчак Ю. С., Лобунець Т. В., Луковський Р. І. SWOT-аналіз як важливий інструмент у розробці стратегії бізнесу. Економіка та суспільство. 2024. №61. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/3868>.

50. Мельник Т. Г., Гончаренко А. І. Визнання та оцінка основних засобів підприємства за національними та міжнародними стандартами. Економіка та суспільство. 2022. №46. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/2020>.

51. Левкович О. В., Безлюдна К. С. Оцінка стану і використання необоротних активів підприємства. Ефективна економіка. 2021. №6. URL: http://www.economy.nauka.com.ua/pdf/6_2021/86.pdf.

52. Селіванова Н. М., Попович К. Ф. Оцінка міжнародного досвіду нарахування та обліку амортизації основних засобів. ECONOMICS: time realities. 2019. №2(42). С.63-70.

53. Нечипоренко А. В., Рибалкіна А. О. Теоретичні аспекти формування та використання фінансових ресурсів підприємства. Ефективна економіка. 2020. №11. URL: http://www.economy.nauka.com.ua/pdf/11_2020/87.pdf.

54. Костинець Ю. В., Ярема К. О., Розломій А. О. Методика аналізу ефективності управління грошовими коштами підприємства. Актуальні проблеми економіки. 2020. №11(233). С. 105-116.

55. Бегун С. І., Хомюк Н. Л., Подзізей О. О., Економетричні методи та моделі в прийнятті управлінських рішень в умовах цифрової трансформації. Економіка та суспільство. 2024. №66. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/4543>.

56. Microsoft. LINEST (функція LINEST) URL: <https://support.microsoft.com/uk-ua/office/linest-функція-linest-84d7d0d9-6e50-4101-977a-fa7abf772b6d> (дата звернення 05.12.2024).

57. Масюк Ю. В., Шкода А. В. Особливості формування та використання фінансових ресурсів підприємства. Економіка та суспільство. 2021. №34. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/994>.

58. Карнаушенко А. С., Економічна суть та форми фінансування

інноваційної діяльності аграрних підприємств. Ефективна економіка. 2020. №4. URL: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/4_2020/88.pdf.

59. Тимошик Л. В., Головка В. І. Проблеми формування та обліку резервного капіталу підприємства. Інфраструктура ринку. 2021. №52. С. 195-199.

60. Крута Л. Амортизація в схемах і таблицях. Бухгалтерія: бюджет. 2020. №46. URL: <https://ibuhgalter.net/articles/661>.

